

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Markéta NEDVĚDOVÁ

PŮSOBENÍ ŠPANĚLSKÝCH VYSLANCŮ V PRAZE V PŘEDBĚLOHORSKÉ DOBĚ
VE SVĚTLE DIPLOMATICKÉ KORESPONDENCE

The Activities of the Spanish Delegates in Prague during the Pre – White Mountain Period
in the Light of the Diplomatic Correspondence

Praha 2012

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav ČECHURA, DrSc.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc. za cenné připomínky, odborné rady a trpělivost při konzultacích této bakalářské práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem *Působení španělských vyslanců v Praze v předbělohorské době ve světle diplomatické korespondence* vypracovala samostatně pod vedením prof. PhDr. Jaroslava Čechury, DrSc., že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Podpis

Citáty a motta:

"La senda de la virtud es muy estrecha y el camino del vicio ancho y espacioso."

(Cesta mravnosti je velmi úzká, cesta nečnosti široká a rozlehlá.)

Miguel de Cervantes (1547 – 1616)

“Quien mira lo pasado, lo porvenir advierte.“

(Kdo se dívá do minulosti, uvědomuje si budoucnost.)

Lope de Vega (1562 – 1635)

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá působením španělských vyslanců, kteří byli posíláni do Prahy za účelem obrany zájmů protireformační politiky. Práce je rozdělena do osmi kapitol. Úvodní partie se zabývají historií česko – španělských vztahů do předbělohorského období. Další kapitoly se věnují španělským vyslancům (Chantonnayovi, Monteagudovi, Borjovi, San Clementemu, Zúñigovi a Oñatemu) a vybraným událostem mezi lety 1564 – 1617. Cílem práce bylo zjistit, jaké byly konkrétní činy vyslanců související s politikou protireformace, dále také jak vnímali významné události té doby a zda bylo jejich úsilí úspěšné. K tomu bylo nutné prostudovat obsáhlou korespondenci vyslanců, kterou posílali z Prahy do Madridu. Tato diplomatická korespondence je uložena ve španělském archivu v Simancas. Pro potřeby českého bádání byla opisována kopisty, kteří pracovali zejména pro profesora Vlastimila Kybala na počátku 20. století. Tyto opisy, které jsem prostudovala, jsou uloženy v Národním archivu v Praze.

Klíčová slova: španělští vyslanci, protireformační politika, diplomatická korespondence.

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the activities of the Spanish delegates, who were sent to Prague in order to enforce political concerns of the Counter – Reformation. It is divided into eight parts. The first parts deals with the history of the Czech – Spanish relations until the Pre – White Mountain period. The next chapters are dedicated to the Spanish delegates (to Chantonnay, Monteagudo, Borja, San Clemente, Zúñiga and Oñate) and the chosen events between years 1564 and 1617. The purpose of the thesis was to find out, which were the concrete delegates' acts related with the Counter – Reformation policy, further how they perceived the important events and whether their efforts were successful. It was necessary to study the delegates' extensive correspondence, they sent from Prague to Madrid. This diplomatic correspondence is preserved in the Spanish archives in Simancas. For the purpose of Bohemian studies it was transcribed by the copyists, who worked mainly for professor Vlastimil Kybal at the beginning of 20th century. These transcriptions, that I have studied, are preserved in The National Archives in Prague.

Key words: Spanish delegates, Counter – Reformation policy, Diplomatic Correspondence.

Obsah

1	ÚVOD	8
1.1	Výběr tématu	8
1.2	Metodika práce	8
1.3	Současný stav zpracování	9
1.4	Cíle práce.....	10
2	Stručný vývoj česko – španělských vztahů	12
	v předbělohorském období	12
2.1	Obecný úvod a význam generálního archivu v Simancas.....	12
2.2	Prvotní střetávání dvou kultur.....	13
2.3	Čechy, Španělsko a nástup Habsburků na český trůn.....	16
3	Úvod do problematiky španělského vyslanectví	21
4	První stálí španělští vyslanci	24
4.1	Neúspěšný Chantonnay.....	24
4.2	Monteagudo, obránce katolické víry za Maxmiliána II.....	25
4.3	Česká konfese.....	25
4.4	Konec zračící naději v lepší začátek.....	27
5	Juan de Borja	28
5.1	Rodinné zázemí aneb otec Francisco proslulejší než syn?.....	28
5.2	Španělský humanista.....	29
5.3	Literární činnost a spolupráce s Jiřím Černým.....	30
5.4	Odchod od císařského dvora	33
6	Guillén de San Clemente	34
6.1	Mecenášství a přátelství s Giordanem Brunem.....	35
6.2	Tzv. „španělská strana“	37
6.3	Spor Rudolfa II. a Matyáše aneb počátky nástupnické krize	38
6.4	Nesplněné celoživotní přání.....	41

6.5	Don Guillén a inscenace Oldřicha Daňka „Španělé v Praze“	43
7	Baltasar de Zúñiga	45
7.1	Další pokusy o řešení nástupnictví po Rudolfu II.	45
8	Hrabě Oñate	50
8.1	Cesta Ferdinanda Štýrského na český trůn a Oñatova smlouva	50
9	ZÁVĚR.....	53
10	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
10.1	Prameny	56
10.1.1	Prameny nevydané	56
10.1.2	Prameny vydané	56
10.1.3	Literatura	56
10.2	Elektronické (Internetové) zdroje	60
11	SEZNAM PŘÍLOH.....	61
11.1	Obrazové přílohy	61
12	PŘÍLOHY	62
12.1	Obrazové přílohy	62

1 ÚVOD

1.1 Výběr tématu

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila působení španělských vyslanců v Praze v předbělohorském období, jelikož právě tato doba je jedním z nejbohatších období střetávání dvou tak odlišných světů – hispánského a slovanského resp. českého. Tyto kontakty se samozřejmě neodehrávaly jen na poli politickém, ale odrážely se rovněž v kultuře – v odívání, v mluvě... Dle mého názoru je toto období prohlubování česko – španělských vztahů nesmírně zajímavé a fascinující. Co se týká vývoje česko – španělských vztahů jako takových, bude jim v mé práci ještě věnována samostatná kapitola.

1.2 Metodika práce

V bakalářské práci jsem použila kombinaci několika metod historikovy práce. Použila jsem metodu přímou, která se opírá o výpověď primárních pramenů. Nicméně jsem nemohla opomenout ani metodu nepřímou, jež je spojena s mimopramenným poznáním. Během práce jsem se snažila postupovat dle časové osy a sledovat události, jak po sobě následovaly od starších k novějším, tudíž jsem využila metody progresivní. Rovněž je důležité zmínit metodu biografickou, která by se v určité míře měla objevit téměř v každém historickém díle. Konkrétně jsem použila koncepci skupinové biografie, jelikož se jedná o sledování činnosti skupiny konkrétních jedinců – španělských vyslanců.¹

Ohledně práce s prameny bych zmínila některé výhody i těžkosti s ní spojené. Nepochybnou výhodou citovaných pramenů, které jsou uloženy v Národním archivu v Praze, je, že se jedná o celkem dobře čitelné opisy. Badatel je tudíž ušetřen od složitého čtení paleografického textu. Naopak jako nevýhoda se mi jeví skutečnost, že je zde uložen pouze zlomek pramenného materiálu, jenž se nachází ve španělském archivu v Simancas. Nejsou

¹ Více o použitých metodách např. Miroslav HROCH a kol., *Úvod do studia dějepisu*, Praha, SPN 1985, s. 204 – 212, 245 – 249.

tedy zastoupeny všechny roky sledovaného období. V důsledku toho např. úplně chybí zprávy dona Juana de Borja. Dalším problémem může být určitá odlišnost tehdejšího jazyka od moderní španělštiny. Především jde o záměny některých grafémů – např. *v* a *b* (*cavallero* x dnešní *caballero*; *haver* x *haber*), *g* a *h* (*agora* x *ahora*), *z* a *c* (*dezir* x *decir*) atd.

1.3 Současný stav zpracování

Co se týká stavu zpracování, výhradně tématu španělských vyslanců, kteří byli posláni na císařský dvůr, se z hispanofonních autorů věnuje např. Javier Arienza Arienza či Rubén Gonzáles Cuerva, přičemž Arienza se zaměřuje spíše na vyslance Juana de Borja a Guilléna de San Clemente. Rovněž se ale věnuje vyslancům rakouským, kteří byli vysláni do Madridu.² Gonzáles Cuerva popisuje převážně působení vyslance Zúñigy. U tohoto autora bych vyzdvihla a velmi ocenila práci s primárními prameny.³

Z českých autorů se zabývali španělskými vyslanci Vlastimil Kybal či jeho žák Bohdan Chudoba aj. (O dalších historících, kteří báдали ve španělském archivu Simancas, se ještě zmíním na začátku druhé kapitoly). Ze současných autorů bych uvedla Jaroslavu Kašparovou – kurátorku sbírky starých tisků knihovny Národního muzea v Praze, Pavla Marka z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích či historika Pavla Štěpánka z Univerzity Palackého v Olomouci. Poslední jmenovaný byl autorem výstavy *Praha španělská*, jež probíhala v prostorách Císařské konírny Pražského hradu od 18. března do 28. června 2009.

V současné době toto téma mapuje také mladý historik Vojtěch Kroužil. Ten se ovšem ve svých diplomových pracích nevěnuje jen činnosti španělských vyslanců, ale velkou pozornost věnuje také vyslancům rakouským působícím ve Španělsku.

² Viz. např. Javier ARIENZA ARIENZA, *Bohemia y España: Viajes oficiales y Diplomacia como vínculo de unión dinástica durante la segunda mitad del siglo XVI*, in: J. Opatrný (ed.), *Las relaciones checo – españolas, Ibero – Americana Pragensia, Supplementum 22*, 2008, s. 45 - 57.

³ Rubén GONZÁLES CUERVA, *La embajada de Praga de Baltazar de Zúñiga (1608 – 1612)*, in: J. Opatrný (ed.), *Las relaciones checo – españolas, Ibero – Americana Pragensia, Supplementum 22*, 2008, s. 59 – 79.

Vzhledem ke krátké době, která uplynula od obhájení těchto prací, jsem se rozhodla z nich necitovat ani je hlouběji nestudovat.⁴

Jinak zmínky o španělských vyslancích lze najít v mnoha historických knihách, které se týkají předbělohorského období, přičemž z nejdůležitějších z nich jsem také citovala.

1.4 Cíle práce

Záměrem této bakalářské práce je shrnutí působení španělských vyslanců na císařském dvoře se současným využitím primárních pramenů. Protože jsem si vědoma toho, že nevýhodou může být relativně dlouhé období, na které se zaměřuji (1564 – 1617),⁵ přičemž jsem limitována rozsahem bakalářské práce, rozhodla jsem se v práci zaměřit jen na klíčové problémy a události, do kterých se španělští vyslanci zapojovali a snažili se je řešit. Nicméně někteří z nich u dvora pobývali jen krátkou dobu, jiní naopak déle, v případě San Clementa dokonce desítky let. Tím pádem po sobě zanechali větší či menší stopu, což se odrazí v různé délce a obsáhlosti jednotlivých kapitol.

Zároveň není možné opomenout také soukromý život vyslanců, který bývá mnohdy bohatý a zajímavý. Cílem je zahrnout nejen politické aspekty jejich působení, ale také ty společenské, což znamená např. jejich angažování se v pražském kulturním životě. Neméně důležitá je rovněž knižní produkce, jíž byli buď autory anebo majiteli. Představuje totiž dědictví, které se mnohdy zachovalo až do dnešních dnů.

Důvod, proč jsem si zvolila právě toto přes 50 let dlouhé období, je ten, že pokud je mi známo, neexistuje žádné komplexní novodobější shrnutí působení těchto vyslanců. Poslední takovou prací je kniha *Španělé na Bílé hoře: Tři kapitoly z evropských politických dějin*

⁴ Vojtěch KROUŽIL, *Don Guillén de San Clemente a formování „španělské strany“ na dvoře Rudolfa II.*, Bakalářská práce. Ústav světových dějin, FF UK, Praha 2008.

Vojtěch KROUŽIL, *Diplomatické mise dvou větví habsburské dynastie 1577-1583*. Diplomová práce.

V. Kroužil je také mimo jiné autorem článků na internetovém portálu *Dos mundos*, jehož náplní jsou rovněž česko – španělské vztahy. Historický ústav FF MU, Brno 2010. *Dos mundos: web česko – španělských vztahů* [online]. [26. 4. 2011]. Dostupné na WWW: < <http://dosmundos.cz/>>.

⁵ Rozhodla jsem se skončit rokem 1617 z toho důvodu, abych mohla pro úplnost zařadit také vyslance Oñateho, který zde právě toho roku začal působit.

od Bohdana Chudoby, která vyšla před 67 lety. Mým záměrem bylo napsat práci, která by obsahovala nejen známá fakta, ale rovněž upozornila na některé poznatky moderního bádání, případně v poznámkách pod čarou také alespoň na některé „přežitky“, které se v odborné literatuře občas stále objevují.

Cílem práce je tedy zjistit, jaké bylo posláni vyslanců, s jakým záměrem byli na císařský dvůr posíláni, zda se jejich působení setkávalo s úspěchem a také jaké náklady jejich činnost vyžadovala. Nabízí se rovněž otázka, jestli jednali za každých okolností stoprocentně ve jménu ochrany katolické víry, zda se nenašel nějaký detail, který by je spojoval kupříkladu s nekatolictvím. Dále je třeba zodpovědět, do jaké míry bylo postavení českých panovníků autonomní? Měli ochotu spolupracovat se španělskou svrchovanou mocí nebo je charakterizoval spíše vzdor a snaha prosadit vlastní politické a konfesijní zájmy? Na druhou stranu mohli si vůbec nějakou výraznější odchylku dovolit? Bylo možné prosazovat tendence španělského absolutismu v oblasti konfesijně nejednotné střední Evropy?

2 Stručný vývoj česko – španělských vztahů v předbělohorském období

2.1 Obecný úvod a význam generálního archivu v Simancas

V této kapitole bych ráda stručně nastínila vývoj česko – španělských vztahů, neboť je velmi důležitý pro zasazení předbělohorské doby do celkového kontextu. Na úvod bych si ještě dovolila zmínit, že na studium česko – španělských vztahů nebyl bohužel dlouhou dobu kladen přílišný důraz, neboť je z pochopitelných důvodů zastíňovalo studium vztahů se sousedními státy, příp. vztahů česko – italských.

Změna nastala až v době relativně nedávné, kdy se česko – španělskými vztahy začal zabývat v 19. století význačný historik, profesor Karlovy univerzity a první ředitel Archivu země České, Antonín Gindely (1829 – 1892). Byl rovněž prvním českým historikem, který studoval materiály uložené v generálním archivu ve městě Simancas. Tento španělský archiv, jehož budova představuje jedinečnou a fascinující stavbu hradního typu,⁶ se nachází přibližně 11 km od Valladolidu. Je zde uloženo přibližně 33 milionů dokumentů,⁷ z nichž pro nás jsou velmi cenné ty, týkající se české historie, především pro období 16. století a první poloviny 17. století.

Z dalších českých historiků, kteří si Simancas pojmenovali důvěrně „Simanky“, zde později, konkrétně v roce 1909, bádali ještě Vlastimil Kybal (1880 - 1958)⁸ a Josef Borovička (1885 – 1971), kteří se zde také potkali a dva a půl měsíce studovali prameny vedle sebe.⁹ V první polovině 30. let zde rovněž bádával Kybalův žák Bohdan Chudoba (1909 – 1982), který v archivu pořídil více než čtyři tisíce fotografií materiálu.¹⁰ Co se týká prof. Kybala,

⁶ O vznik tohoto archivu se velkou měrou zasloužil španělský král Filip II. Viz. Pavel ŠTĚPÁNEK, *Praha španělská*, Praha, Správa Pražského hradu 2009, s. 16.

⁷ Srov. Vlastimil KYBAL, *O Španělsku*, Praha, Orbis 1928, s. 15.

⁸ Jaroslav HRDLIČKA, *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, Brno, 3K 1997, s. 49.

⁹ Jiří LACH, *Josef Borovička. Osudy českého historika ve 20. století*, Praha, Academia 2009, s. 52.

¹⁰ NA Praha, fond Vlastimil Kybal, kart. 9, inv. č. 20/415, korespondence Bohdan Chudoba, B. Chudoba V. Kybalovi 3. září 1933.

ve Španělsku působil mimo jiné také jako velvyslanec, a sice v letech 1927 – 1933.¹¹ V současné době zde z pramenů čerpali již zmiňovaní Pavel Marek a Vojtěch Kroužil.

2.2 Prvotní střetávání dvou kultur

Počátky kontaktů mezi naší a španělskou zemí lze datovat již do 10. století. Za vlády Boleslava II. kolem roku 965 navštívil Prahu židovský kupec a diplomat Ibrahím ibn Jakúb ve službách cordóbského chalífy Al Hakamy II. Své dojmy z cesty do střední Evropy, a tedy i Čech, a především sídla panovníka "Frágy" potom zaznamenal v písemné podobě. Pravděpodobně ze stejné doby pochází také hispanoarabská látka, tzv. kasule sv. Václava,¹² která je součástí svatovítského pokladu.¹³

Ve 13. století, až do založení pražské univerzity, pak čeští studenti pravděpodobně cestovali za vzděláním mimo jiné také na univerzitu v Salamance, bohužel se ale tamější univerzitní soupisy nedochovaly.¹⁴ Nemohu také opomenout zmínit poutní cesty do Santiaga de Compostela v Galicii. Od středověku až po současnost navštíví každoročně hrob španělského národního světce sv. Jakuba - tedy španělsky Santiago - tisíce poutníků z celého světa. Přičemž o oblibě sv. Jakuba v našem prostředí svědčí mnoho kostelů, které byly u nás zakládány už od 12. století (např. Svatý Jakub u Kutné Hory).¹⁵ Zajímavý je také příbuzenský vztah krále Přemysla Otakara II. (1233 – 1278) s kastilským králem Alfonsem X., později zvaným Moudrý (1221 – 1284). Jejich matky, Kunhuta a Alžběta byly sestry, z čehož

¹¹ Jaroslav HRDLIČKA, *Vlastimil Kybal doma a v exilu*, Louny, Obecní úřad Peruc 2001, oddíl 1, s. 7. Více o působení Vlastimila Kybala jakožto vyslance ve Španělsku J. HRDLIČKA, *Vlastimil Kybal a Univerzita*, s. 65 - 66.

¹² Do této doby svatováclavské mešní roucho zařazuje Oldřich Kašpar v kapitole o česko – španělských vztazích. Viz. Antonio UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny Španělska*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 784. V současné době je spíše spojováno s dobou pozdější, a sice s 2. pol. 13. stol. - 1. pol. 14. stol. Viz. P. ŠTĚPÁNEK, *Praha*, s. 10.

¹³ Od 16. prosince 2011 je v kapli sv. Kříže na Pražském hradě otevřena veřejnosti expozice Svatovítského pokladu (pozn. autorky).

¹⁴ Josef POLIŠENSKÝ, *Tisíciletá Praha očima cizinců*, Praha, Academia 1999, s. 13 – 14.

¹⁵ Václav RYNEŠ, *El culto de Santiago de Compostela en Bohemia*, in: Ibero - Americana Pragensia, Supplementum 8, 1974, s. 135 – 145, zde s. 138.

vyplývá, že Přemysl Otakar a Alfons byli bratřenci.¹⁶ Není proto divu, když „král železný a zlatý“ podporoval Alfonsovy politické snahy o získání římského trůnu.¹⁷

Přemyslův syn Václav II. do Prahy povolal španělské astrology z Toleda. O jejich významu svědčí i zmínka ve Zbraslavské kronice, v níž se píše, že učenci z Toleda v čele s mistrem Juanem de David předpověděli např. velké zemětřesení, které potom opravdu v roce 1329 zasáhlo i Čechy.¹⁸

Zájem o dění ve Španělsku projevoval také panovník Karel IV., který dokonce údajně plánoval v roce 1340 vojenskou expedici zaměřenou proti granadským Maurům, od které ho ale nakonec odradil jeho otec Jan Lucemburský. Když Karel IV. zakládal roku 1348 Karlovu univerzitu, sloužila mu jako vzor administrativního uspořádání nejen pařížská Sorbonna, ale také již zmiňovaná univerzita v Salamance. Karel byl rovněž znám svým obdivem k relikviím svatých. Při jedné ze zahraničních cest získal mimo jiné vzácnou relikvii – levou paži mučednice svaté Corony, kterou umístil do krypty svatovítské katedrály pod hlavní oltář. Zmínila bych ještě jednu slavnou relikvii původem ze Španělska. Není však uložena v katedrále sv. Víta a ani není spojena s Karlem IV. Jedná se o úlomek kosti španělského národního hrdiny Rodriga Diaz de Vivar, řečeného El Cid, který se nachází v tzv. Metternichově kabinetu kuriozit na zámku Kynžvart.¹⁹ Naopak ve Španělsku ve sbírce Escorialu je uchovávána relikvie sv. Anežky České (spodní čelist).²⁰

¹⁶ V literatuře se tento příbuzenský vztah sice objevuje často, ale bohužel bez vysvětlení. Uvádím proto vysvětlení: rodiči Přemysla Otakara II. byli Václav I. a Kunhuta Štaufská, rodiči Alfonse X. Ferdinand III. Kastilský a Alžběta Štaufská (Švábská), přičemž Kunhuta a Alžběta byly dcerami Filipa Štaufského (Švábského) a byzantské princezny Ireny (pozn. autorky).

¹⁷ Oldřich Kašpar zřejmě mylně uvádí trůn francouzský. Srov. A. UBIETO ARTETA, *Dějiny*, s. 784.

¹⁸ Srov. Rudolf Jan SLABÝ, *Checoslovaquia: su presente, su pasado, sus relaciones culturales con España y los países iberoamericanos*, Madrid, Espasa – Calpe 1933, s. 83 a A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 785.

¹⁹ Oficiální webové stránky zámku Kynžvart, *Kynžvartské muzeum příběhů: Španělsko na Kynžvartu* [online]. [25. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.kynzvalt.cz/story/storyC19.html>>.

²⁰ Dolní čelist Anežky České je uchovávána v Escorialu od roku 1576, kdy ji sem z Prahy přivezla Marie Španělská, vdova po Maxmiliánu II. V současné době se v Praze nacházejí dvě části této relikvie. Jedna, kterou daroval španělský král Juan Carlos, je uchovávána ve Svatovítském pokladu. Druhá část je uložena v křížovnickém relikviáři u sv. Františka, kam se dostala od českých křížovníků při vídeňském kostele sv. Karla Boromejského, kterým byla před tím darována (pozn. autorky).

V 15. století se ve vztazích se Španělskem odráželo především husitství. V roce 1409 navštívil pražskou univerzitu španělský spisovatel Pedro de Valencia, který se hlásil ke dvěma z největších českých reformátorů, Janu Husovi a Jeronýmovi Pražskému.²¹ Další významnou osobností, byť trochu kontroverzní a v našem prostředí ne příliš oblíbenou, byl Juan de Palomar. Tento barcelonský arcijáhen, editor papežského soudu a jeden z nejvýznamnějších účastníků basilejského koncilu Čechy navštívil v souvislosti s jednáním koncilu během let 1433 – 1436 třikrát. V roce 1433 s ním disputoval o zákazu světského panování kněží a o chudobě duchovních Petr Payne, zvaný Mistr Engliš (1380 – 1456).²² Celkově je mu připisován hlavní podíl na výsledku jednání basilejského koncilu a přijetí kompaktát.

V roce 1448 byl do Čech poslán jiný Španěl, papežský legát Juan Carvajal (1399 – 1469). Jeho jednání s Jiřím z Poděbrad ale nebyla úspěšná.²³ Když potom téměř po dvaceti letech papež Pavel II. uvalil na Jiřího z Poděbrad (nyní byl již českým panovníkem) klatbu, měl na tom určitý podíl opět Carvajal, protože papeže utvrzoval v tom, že je Poděbrad kacíf. Ovšem s Jiřím z Poděbrad je v této době také spojena známá diplomatická cesta, kterou jeho jménem podnikl panovníkův švagr Lev z Rožmitálu v letech 1465-1467, a jejímž cílem bylo kromě jiného i Španělsko.²⁴ Naopak pro Španělsko a potažmo i Evropu byla nejdůležitějším zdrojem informací o Čechách latinsky psaná Kronika česká z roku 1458 italského humanisty Aenease Silvia Piccolominiho,²⁵ jejíž rukopis je nyní uchován v madridské Národní knihovně. Relativně brzy byl vydán také překlad do španělštiny (1509).

²¹ J. POLIŠENSKÝ, *Tisíciletá Praha*, s. 15. O Pedru de Valencia jeho životě a díle více např. Manuel María PÉREZ LÓPEZ, *Pedro de Valencia, primer crítico gongorino: estudio y edición anotada de la Carta a Góngora en censura de sus poesías*, Salamanca, Universidad de Salamanca 1988.

²² František ČAPKA, *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha, Libri 2010, s. 225. Jinak k Juanu de Palomarovi a jeho působení při basilejském církevním koncilu více především Petr ČORNEJ, *Lipanská křižovatka*, Praha, Panorama 1992, s. 39 – 258.

²³ J. POLIŠENSKÝ, *Tisíciletá Praha*, s. 16. Ke Carvajalovu působení v Čechách více např. Rudolf URBÁNEK, *České dějiny, díl III., část 2., Věk poděbradský*, Jan Laichter, Praha 1918, zejm. s. 231 – 258.

²⁴ Více informací např. J. R. SLABÝ, *Checoslovaquia*, s. 84 – 85 či přímo Václav ŠAŠEK Z BÍŘKOVA (upravil Fr. A. SLAVÍK), *Cesta pana Lva z Rožmitálu po západní Evropě roku 1465 – 1467*, Telč, Emil Šolc 1890.

²⁵ Pozdější papež Pius II. (pozn. autorky).

2.3 Čechy, Španělsko a nástup Habsburků na český trůn

Španělský vliv začal v našem prostředí nabírat na síle zejména po přesídlení Ferdinanda I. do Vídně a jeho nástupu na český trůn.

Díky rodu Habsburků docházelo k poměrně úzkým vazbám mezi vídeňským a madridským dvorem. Španělsko se také stalo předmětem tzv. kavalířských cest, kdy čeští šlechtici odjížděli do Španěl na zkušenou. Například i budoucí císař Rudolf II. byl v letech 1564 - 1571²⁶ vychováván na dvoře Filipa II. a do střední Evropy si ze Španěl přinesl řadu zkušeností. Španělsko v sobě nemohl zapřít ani jeho dědeček již zmiňovaný Ferdinand I., jenž byl synem Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského.

Spolu s Ferdinandem do střední Evropy přišli také jeho pomocníci a rádci. Nejvýznamnější osobnosti představovali např. pokladník Gabriel de Salamanca nebo sekretář a básník Cristóbal de Castillejo (1494 – 1550). Ten působil ve Ferdinandových službách po dobu třiceti let. V českém prostředí proslul především dílem *Dialog a úvaha o životě u dvora*,²⁷ které datoval v Praze dnem 4. září 1547. Byl autorem mnoha básní, v nichž se mimo jiné také zmínil o nevlídném a chladném podnebí v Praze a o své touze vrátit se do Španělska. O Castillejově významu svědčí také fakt, že jej ve svém díle jeho současník, dramatik a básník Lope de Vega (1562 – 1635).²⁸

Ferdinand I. se v Čechách také pokusil zavést novou daň z obratu, tzv. alkabalu, která se v 16. stol. vybírala ve Španělsku i jiných evropských zemích. Ovšem ještě ten samý rok (1534) od ní nakonec pro všeobecný odpor upustil.²⁹

²⁶ Viz. Oldřich KAŠPAR, *Ke španělským kulturním vlivům v předbělohorských Čechách*, in: Folia Historica Bohemica, Sv. 11, 1987, s. 381 – 399, zde s. 383.

²⁷ *Diálogo y discurso de la vida de corte*.

²⁸ K tomu více Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století*, Praha, Vyšehrad 2006, s. 20 a J. POLIŠENSKÝ, *Tisíciletá Praha*, s. 18.

²⁹ Alkabala se pohybovala mezi $\frac{1}{60}$ a $\frac{1}{30}$ prodejní ceny (= 1,66 až 1,33 %) a byla stanovena pro každý druh zboží samostatně (...) Pro výběr alkabaly a kontrolu prodeje zboží měly být ustanoveny ve městech i na vesnicích zvláštní komise. Jejich pilnou a důslednou činnost mělo zaručit pravidlo, podle něhož komisím náležel významný podíl z pokut vybraných za nezdaněný prodej. Cit. Jaroslav ČECHURA, *České země v letech 1526 - 1583: první Habsburkové na českém trůně I.*, Praha, Libri 2008, s. 98.

Rovněž z Ferdinandova podnětu došlo v Praze roku 1554 k vydání Kosmografie české, v níž si lidé mohli ve svém jazyce poprvé přečíst např. o španělských objevných plavbách.³⁰

O rok později se ve Vídni konala svatba Vratislava z Pernštejna se španělskou šlechtičnou Marií Manrique de Lara y Mendoza.³¹ Aby se s ní mohl oženit, musel nejprve konvertovat ke katolictví. Roku 1567 se stal Vratislav nejvyšším kancléřem Království českého a již o rok později začal s výstavbou zámku v Litomyšli, kde se záhy s Marií Manrique usadili. Jeho Vratislova žena na něj měla velký vliv, který se projevoval např. jeho již zmiňovaným přestupem ke katolické víře, ale byl patrný i na litomyšlském zámku. Zavládla zde španělská móda v oblékání i etiketě, rovněž nábytek a obrazy byly španělské. Dokonce zámečtí koně pocházeli ze Španělska. A Marie Manrique si s sebou přivezla i španělské služebnictvo.³² V roce 1582 Vratislav zemřel a ovdovělá Marie Manrique dále pobývala trvale v Praze. Zde se stala známou především díky tzv. Pernštejnskému salónu, který provozovala, kde se pravidelně scházeli nejen vyslanci a česká katolická zejména prošpanělsky orientovaná šlechta, ale také významné zahraniční politické a církevní osobnosti. Nacházel se v dnešním Lobkovickém paláci (tehdy Pernštejnský palác) v areálu Pražského hradu. Dcerou Vratislava a Marie Manrique byla Polyxena z Pernštejna (1567 – 1642), jejímž druhým manželem se stal český kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, který si od protestantů vysloužil kvůli své postavě a politické orientaci přezdívku „dlouhý

³⁰ A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 788.

³¹ Někdy se uvádí její jméno také jako *María Maxmiliána Manrique de Lara y Briceno*. (pozn. autorky). Pocházela ze španělského rodu Hurtado de Mendoza, jehož historie se datuje již od 14. století. Během času si tento rod přidal také přídomek „de Lara“. Marie Manrique se stala dvorní dámou Marie Španělské (1528 – 1603), která se stala v roce 1548 ženou Maxmiliána II. Jinak je o Marii Manrique také známo, že udržovala úzké styky s Melchiorem Trevinem (1554 – 1628). Byl to španělský jezuita, který mimo jiné v letech 1595 – 1601 zastával funkci rektora klementinské jezuitské koleje. O jeho blízkém vztahu k Marii Manrique může svědčit i fakt, že ji údajně měl připravovat na smrt (1608). Sám zemřel o 20 let později rovněž v Praze. Srov. např. Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Knižní dary španělské šlechtičny Marie Manrique de Lara y Mendoza a španělského vyslance Guilléna de San Clemente jezuitské klementinské koleji v Praze*, in: *Opera romanica* 4, K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, Čtenář a jeho knihovna, 2003, s. 133- 156, zde s. 140 a též, *Španělské tisky Marie Manrique de Lara y Mendoza dochované v Roudnické lobkowiczské knihovně: zámek Nelahozeves*, Praha, Mezinárodní asociace bibliofilů 1995, s. 4.

³² Srov. J. KAŠPAROVÁ, *Španělské tisky Marie*, s. 10.

Hišpán³³. Jinak Polyxena vešla do povědomí také díky darování sošky Jezulátka³⁴ řádu bosých karmelitánů³⁵ při kostele, jenž dnes nese název Panny Marie Vítězné a nachází se v Karmelitské ulici v Praze.³⁶

Také jiný šlechtic, Adam z Ditrichštejna, budoucí vyslanec Maxmiliána II. na madridském dvoře, spojil svůj život s šlechtičnou ze Španělska, a sice s Marií Margaritou de Cardona,³⁷ kterou si vzal za ženu v roce 1556. O čtyři roky později se jim v Madridu narodil syn František, který se v dospělosti stane olomouckým biskupem a kardinálem.³⁸ Dalším příkladem česko – španělského sňatku může být ten roku 1582 Jany z Pernštejna (později Juany) a Fernanda de Aragón, pátého vévody z Villahermosy (1546-92).³⁹ Co se týká korespondence těchto česko – španělských rodin, byla vedena téměř pouze ve španělštině, v případě Pernštejnů včetně účtů. Některá slova španělského původu, která se používají dodnes – např. almara⁴⁰, merenda⁴¹ nebo panděro⁴² se do českého jazyka dostávají také v této

³³ Korespondence mezi Polyxenou a Zdeňkem Vojtěchem vyšla také knižně (ve španělštině s českými překlady): Pavel MAREK, *Svědectví o ztrátě starého světa, Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*, České Budějovice, Historický ústav Jihočeské univerzity 2005.

³⁴ El Niño Jesús de Praga.

³⁵ Řád bosých karmelitánů založil v druhé polovině 16. století španělský mnich a mystik Jan od Kříže (Juan de la Cruz). Viz. P. ŠTĚPÁNEK, *Praha*, s. 31.

³⁶ Sošku Jezulátka si s sebou do Čech přivezla Marie Manrique de Lara v roce 1555. Darovala ji posléze své dceři Polyxeně při příležitosti její svatby s Vilémem z Rožmberka (1535 – 1592) roku 1587. Polyxena ale ovdověla a provdala se znovu, tentokrát za Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic (1568 – 1628). Krátce po jeho smrti darovala Polyxena ještě roku 1628 sošku Jezulátka pražským karmelitánům.

³⁷ Rodina Cardona je pochována v katedrále sv. Víta v Praze.

³⁸ Srov. A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 788.

³⁹ Jana z Pernštejna odešla z Prahy do Španělska společně s Marií, vdovou po Maxmiliánovi II. v roce 1581. Ve Španělsku se provdala a zůstala tam až do své smrti. Viz. Roman VONDRA, *Česko – španělské vztahy v předbělohorském období*, in: *Historický obzor XI – XII*, 2002, s. 280 – 283, zde s. 282. Oldřich Kašpar ale v kapitole o česko – španělských vztazích mylně považuje za manželku vévody z Villahermosy Luisu, sestru Jany (Juany) z Pernštejna. Viz. A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 790.

⁴⁰ Odvozeno od španělského *armario*.

⁴¹ Význam slova v českém jazyce je veselice, taneční zábava.

době. Rok 1556 je ale také spjat ještě s jednou důležitou událostí, a sice příchodem příslušníků řádu Tovaryšstva Ježíšova na pozvání Ferdinanda I. V Praze se jezuité usadili v prostorách bývalého dominikánského kláštera a kostela u sv. Klimenta, přičemž je pochopitelné, že prvními členy byli cizinci, především Španělé. Pravděpodobně s sebou do Prahy přivezli také rukopisy kázání prvních jezuitů z okruhu zakladatele řádu Ignáce z Loyoly.⁴³ Postupně jezuité v českém prostředí vybudovali nejen kolej v Klementinu, ale založili také kolej v Kutné Hoře, Jindřichově Hradci nebo v Olomouci. Olomoucká jezuitská kolej je obzvlášť významná, neboť jejím prvním rektorem se stal Španěl Hurtado Pérez (1526 – 1594).⁴⁴ Byla u nás také hodně čtena díla novoscholastiky, jejichž někteří autoři pocházeli z řad jezuitů, např. Luis de Molina (1535 – 1600) nebo Francisco Suarez (1548 – 1617).⁴⁵

U císaře Rudolfa II. se ovlivnění hispánskou kulturou projevovalo např. oblibou španělské módy, která se nakonec v našem prostředí prosadila na dlouhou dobu. Dále to byla Rudolfova obliba chovu španělských koní či výstavba Španělského sálu na Pražském hradě, který sloužil k pořádání různých slavností. Ale nejen to, Rudolf zřejmě zamýšlel přiblížit se významem i úpravou Pražského hradu španělskému Escorialu a tím se určitým způsobem jakoby vyrovnat svému strýci Filipu II. I na Matyášově bráně, (první světské barokní stavbě u nás, která byla sice dokončena až roku 1614, ale její stavba byla započata ještě za Rudolfova života), lze najít inspiraci některými španělskými stavbami té doby.⁴⁶ Ostatně už v samotném Rudolfovu přenesení sídla z Vídně na Pražský hrad může být spatřována určitá podobnost s počinem jeho strýce, který z centra panování učinil po Toledu Madrid a záhy Escorial.

⁴² Také pepito – název drobně kostkované látky, většinou černobílé, má svůj původ ve španělštině. Narodil od výše zmíněných slov ale pochází až z druhé poloviny 19. století. Název látky byl inspirován přezdívkou španělské tanečnice Pepity de la Oliva (1830 - 1871), vlastním jménem Josefý Durán y Ortega. Ta se stala v českém prostředí natolik populární, že se její podoba objevila i na porcelánových výrobcích z Klášterce nad Ohří. Srov. A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 794.

⁴³ Např. kázání Alfonsa Salmerona či Jakuba Layneze. Viz. O. KAŠPAR, *Ke španělským kulturním vlivům*, s. 387.

⁴⁴ Více o počátcích olomoucké jezuitské koleje např. Václav NEŠPOR, *Dějiny university olomoucké*, Olomouc, Národní výbor hlavního města Olomouce 1947, zvl. s. 13 – 33.

⁴⁵ Pavel ŠTĚPÁNEK, *Španělé v Praze 16. století*, in: *Documenta Pragensia XIX.*, 2001, s. 59 – 65, zde s. 64.

⁴⁶ Autor uvádí např. královský palác v Aranjuezu. Tamtéž, s. 63.

„Prostí“ lidé měli tehdy se Španělskem spojený především přísný katolicismus, který se vyznačoval mimo jiné také upjatým stylem oblékání, který jakoby odrážel katolickou prudérnost. Ale nejen to. Paradoxně si lidé se Španělskem spojovali také dvůr žijící v luxusu, tudíž měli představu, že co je dovezené ze Španělska, je přepychové a výjimečné, jakkoliv se tyto dvě představy mohou na první pohled vylučovat.

Celkově se španělský vliv odrážel také v členství šlechticů ve španělských řádech (Calatrava, Alcántara, Řád sv. Jakuba či prestižní Řád zlatého rouna), dále zvýšením poptávky po portrétech u španělských malířů či uzavíráním manželství se španělskými šlechtičkami, díky nimž získali kontakty se španělským dvorem. O silném vlivu Španělů u nás svědčí také to, že mnozí nekatolíci často nazývali všechny katolíky jednoduše „Španihelé“.⁴⁷

Obecně lze říci, že v předbělohorském období šířili španělskou kulturu v českém prostředí kromě jezuitů také samotní habsburští panovníci a jejich španělští příbuzní (např. manželka Maxmiliána II. Marie Španělská), rádci, dvorští hodnostáři a vyslanci původem ze Španělska a především pak prošpanělsky orientovaná šlechta (Pernštejnové, Ditrichštějnové, Lobkovicové, Eggenbergové, příp. také Rožmberkové či Harrachové atd.).

⁴⁷ Srov. Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2010, s. 482 a P. ŠTĚPÁNEK, *Španělé*, s. 62.

3 Úvod do problematiky španělského vyslanectví

Význam španělských vyslanců u císařského dvora postupně rostl především od propojení císařského a královského titulu v osobě španělského panovníka.⁴⁸

Kvůli problematické politické i náboženské situaci, kdy byla spolupráce španělské a rakouské větve habsburského rodu nezbytná, nechal Filip II. zřídit roku 1558 ve Vídni stálou ambasádu.⁴⁹

Vyslanci se dělili podle délky působnosti na stálé (*oratores ordinarii*) nebo mimořádné (*oratores extraordinarii*) případně na agenty (*comisarii*). Pokud to bylo nutné, mohli stálé vyslance krátkodobě zastoupit vyslanečtí sekretáři (*secretarii*), přičemž stálých vyslanců nebylo tehdy v Praze mnoho. Kromě Španělska a papežské kurie tato výsada náležela ještě Benátkám, velkovévodství toskánskému a Maltě.⁵⁰

Také z říše do Španělska byli posíláni vyslanci. V letech 1559 – 1564 působil jako vyslanec rakouských Habsburků v Madridu Martín Guzman, dále pak Adam z Ditrichštejna (1564 – 1571) a Jan Khevenhüller (1571 – 1606).⁵¹

Naopak na císařském dvoře postupně působili: Fernando de Quiñones, hrabě de Luna (1558 – 1563), Thomas Perrenot de Chantonnay (1563 – 1570), Francisco Hurtado de Mendoza, hrabě de Monteagudo, od roku 1576 markýz de Almazán (1570 – 1578), Juan de

⁴⁸ Což znamená po zvolení Ferdinanda I. císařem roku 1531. Srov. J. FORBELSKÝ, *Španěle*, s. 17.

⁴⁹ Viz Pavel MAREK, *¿Aliados o rivales? Apuntes sobre la colaboración política entre los embajadores españoles y los nuncios apostólicos en la corte imperial en la primera mitad del siglo XVII*, in: J. Opatrný (ed.), *Las relaciones checo – españolas, Ibero – Americana Pragensia, Supplementum 22*, 2008, s. 27 – 43, zde s. 28.

⁵⁰ Srov. P. ŠTĚPÁNEK, *Španěle*, s. 61.

⁵¹ První jmenovaný Martín Guzman byl osobností se zajímavým osudem. Po návratu ze Španělska, pracoval tento španělský augustinián také jako zpovědník Rudolfa II. Toho času neměl dobré vztahy s tehdejším papežským nunciem Spezianem, který usiloval o jeho propuštění. Rudolf Guzmána dlouho propustit odmítal, ale nakonec nátlaku podlehl a on v Rudolfově službě skončil. Speziano však nezmohl úplně, záhy také jeho postavení u dvora začalo upadat, až nakonec sám podal žádost, aby byl z Prahy odvolán. Srov. Josef JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, Praha, Brána 1995, s. 113 a R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 282.

Borja y Castro (1578 – 1581), Guillén⁵² de San Clemente y Centellas (1581 – 1608), Baltasar de Zúñiga, hrabě de Monterrey (1608 – 1617) a Iñigo Vélez de Oñate (1617 – 1624).⁵³ Mezi Madridem a Prahou dokonce existovalo pravidelné poštovní spojení každých čtrnáct dní.⁵⁴

Pro pochopení problematiky španělského vyslanectví v Praze je třeba také nastínit, jak to ve skutečnosti bylo se zdánlivou shodou Španělska a papežského státu ve věcech politických.

Protireformační politika Španělska sice velmi často postupovala ve spolupráci s papežem a jeho nunciem,⁵⁵ ale ve své podstatě se nejednalo o upřímnou spolupráci. Obě strany si měly co vyčítat. Na jedné straně to byla španělská expanzivní politika, která se v minulosti nevyhnula ani Itálii. Na stranu druhou ale taktéž Španělsko mělo důvody k zášti vůči Svaté Stolicí. Zejména Filip II. neměl s papeži, kteří se za jeho vlády vystřídali, dobré zkušenosti. Pavel IV. Španělsku vyhlásil válku, Řehoř XIII. se snažil zabránit španělské anexi Portugalska v roce 1580⁵⁶ a o osm let později nebyl Sixtus V. ochoten přispět na invazi do Anglie. Navíc ke konci Filipova panování se Klement VIII. postavil na stranu Francie Jindřicha Navarrského.⁵⁷ Nicméně nyní je spojoval záměr, a sice vymýcení protestantismu ze střední Evropy. To s sebou přinášelo především snahu o odstranění protestantů z vysokých postů.⁵⁸

⁵² Václav Černý a Pavel Štěpánek používá ve svých pracích jinou variantu tohoto jména a sice Guillermo, Ivan Šperling zase Gulielmo. Srov. Ivan ŠPERLING, *Gulielmo de San Clemente – přítel Polyxeny z Lobkovic*, in: *Dějiny a současnost* 7, 1967, s. 42 - 44. Javier Arienza Arienza uvedl také možnost Guillem de Santcliment. Srov. J. ARIENZA ARIENZA, *Bohemia*, s. 51. Karel Mareš jeho jméno na jednom místě dokonce počesťuje na Vilém sv. Klement, jinde zase jeho latinskou podobu Guillelmus. Srov. William FAIX – Karel MAREŠ, *Kostel a klášter sv. Tomáše: Augustiniáni na Malé Straně v Praze*, s. 29 a s. 54.

⁵³ Viz. R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 282.

⁵⁴ Viz P. ŠTĚPÁNEK, *Španělé*, s. 62.

⁵⁵ Papežská nunciatura měla do roku 1600 sídlo na Starém Městě. Posléze ji nuncius Spinelli navzdory císaři přemístil do Vlašské ulice na Malou Stranu. Srov. P. MAREK, *Svědectví*, s. 108 – 109.

⁵⁶ Neúspěšně. Ke spojení Portugalska se Španělskem v roce 1580 nakonec došlo a trvalo 60 let, tedy až do roku 1640 (pozn. autorky).

⁵⁷ Srov. Geoffrey PARKER, *Filip II: Španělský král z rodu Habsburků. „nejmocnější křesťanský vládce“*, Praha, Brána, Knižní klub 1998, s. 66, P. MAREK, *¿Aliados*, s. 30. a též, *Svědectví*, s. 108.

⁵⁸ Nejen protestantů, ale také katolíků, kteří svou víru neprojevovali příliš horlivě. Srov. P. MAREK, *¿Aliados*, s. 30 – 31.

Také je nutné zmínit problémy, které byly spojené se vzájemným dorozumíváním se. Většina vyslanců totiž hovořila jen španělsky, což mělo do jisté míry za následek určitou izolaci a rovněž komplikace při rychlém vyřizování korespondence, když se jim do ruky dostal cizojazyčný text. Částečnou výjimku představoval např. San Clemente, který uměl latinsky a italsky, ale němčinu a češtinu také neovládal,⁵⁹ což je ale vzhledem k jeho dlouhodobému působení v Praze přinejmenším znevýhodňující. Naopak čeští šlechtici, kteří měli za ženy Španělky, byli ve výhodě, protože se díky nim řeč naučili většinou velmi dobře⁶⁰ a mnozí se pak dokázali uplatnit i u madridského dvora.

Studium cizích řečí dělalo problémy také Filipu II. Narozdíl od svého bratra Karla V., který byl nadaný na jazyky (uměl španělsky, italsky, francouzsky a vlámsky),⁶¹ Filipovy jazykové znalosti byly velmi malé. Kromě svého rodného jazyka se učil pouze francouzsky. Vzhledem k vazbám s převážně germanofonními oblastmi říše musel zaměstnávat množství německých sekretářů a písařů, kteří zprávy překládali a kteří mu museli být neustále k dispozici.⁶²

⁵⁹ Viz. Václav ČERNÝ, *Vyslanec San Clemente a některé otázky rukopisné*, in: *Studie o rukopisech*, 1966, s. 145 – 169, zde s. 158.

⁶⁰ Např. Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic uměl španělsky výborně, důkazem je jeho obsáhlá korespondence s jeho ženou Polyxenou. Srov. P. MAREK, *Svědectví*, s. 108 – 109.

⁶¹ NA Praha, fond V. Kybal, kart. 34, inv. č. 235, Filip II., nestr. dodatek.

⁶² Francouzštinu zřejmě ovládal jen pasivně, v aktivním používání jazyka mu bránila nejistota a ostych. O to více mu ale záleželo na tom, aby jeho dědic Filip III. francouzsky uměl dobře. Srov. G. PARKER, *Filip II.*, s. 21 a J. ARIENZA ARIENZA, *Bohemia*, s. 47.

4 První stálí španělští vyslanci

Za prvního stálého španělského vyslance u tehdy ještě Ferdinandova dvora je považován Fernando de Quiñones, hrabě de Luna.⁶³ Kromě zdejší činnosti vyslance v letech 1558 – 1564 se ještě také účastnil jednání tridentského koncilu.⁶⁴ Po něm následovali Thomas Perrenot de Chantonnay a Francisco Hurtado de Mendoza, hrabě de Monteagudo.

O těchto vyslancích se bohužel do dnešních dní nezachovalo mnoho informací a zpráv, rovněž archivní materiály nejsou tak bohaté jako např. u Guilléna de San Clemente...

4.1 Neúspěšný Chantonnay

Jméno Thomase Perrenota de Chantonnay⁶⁵ prozrazuje, že jeho předci nepocházeli ze Španělska, nýbrž z Francie. On sám byl příbuzným aktéra nizozemské revoluce, kardinála Antoina Perrenota de Granvelle⁶⁶ (1517 – 1586).

Během své vyslanecké činnosti si Chantonnay nezískal mnoho sympatií u španělského ani u českého panovníka. Filip II. dal Chantonnaymu najevo svou nespokojenost odvoláním z Paříže. Podobně dopadla jeho kariéra také v Čechách. Maxmilián II. na tohoto příliš výřečného vyslance také nepohlížel s přílišnou důvěrou. Vždyť i jeho otec Ferdinand I. Chantonnaymu za svého života nemohl odpustit, že v otázce obsazení císařského trůnu kdysi podporoval kandidaturu Filipovu. Není se tedy čemu divit, když Maxmilián využil prvního vyslanceva nerozvážného zásahu ve věci německých stavů a v lednu roku 1570 jej propustil.

⁶³ Vzhledem k jeho dřívějšímu působení jsem se tohoto vyslance rozhodla zařadit jen okrajově.

⁶⁴ Tridentský koncil probíhal v letech 1545 – 1563.

⁶⁵ Španělská podoba jeho jména zněla Chantoné. Viz. B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 93.

⁶⁶ Srov J. R. SLABÝ, *Čechoslovaquia*, s. 88 a J. POLIŠENSKÝ, *Tisíciletá Praha*, s. 20.

4.2 Monteagudo, obránce katolické víry za Maxmiliána II.

Jeho následovník Francisco Hurtado de Mendoza, hrabě de Monteagudo, markýz de Almazán byl o poznání schopnější. V Praze působil v letech 1570 – 1578, přičemž se zřejmě nejvýrazněji angažoval v otázce tzv. České konfese.

Monteagudo si vyžádal, stejně jako před ním Chantonnay, povolení ke čtení heretických děl. Jednalo se ale o díla maximálně z doby husitské, staršími texty se španělští vyslanci zřejmě nezabývali.⁶⁷ S císařem pak vedl na tato témata rozmluvy, přičemž vždy hájil katolickou víru a snažil se ve věci obhajoby katolictví poučovat také Maxmiliánovy syny, zejména přepokládaného následníka Rudolfa.⁶⁸

Zajímavé na jeho osobě bylo, že ačkoliv sloužil osm let v jazykově odlišné oblasti, nikdy se nesnažil naučit ani jediné slovo. To muselo jistě občas působit problémy, zejména když bylo třeba odpovědět na cizojazyčnou depeši co možná nejrychleji.⁶⁹

4.3 Česká konfese

Jednou z nejvýznamnějších událostí v době působení prvních vyslanců u císařského dvora bylo sestavení tzv. České konfese. Tehdejší panovník Maxmilián II. v mládí projevoval sklony k protestantismu, takže během jeho vlády stoupenci nekatolického vyznání doufali v oficiální povolení své víry. Konkrétně se jednalo o věřící z řad Jednoty bratrské, luteránů a novoutrakvistů.⁷⁰

⁶⁷ Větší zájem o celkové znalosti o Čechách a Moravě projevila až Monteagudo. Viz. B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 125.

⁶⁸ Viz. B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 126 a s. 130.

⁶⁹ Srov. J. ARIENZA ARIENZA, *Bohemia*, s. 47.

⁷⁰ Monteagudo ve své zprávě píše o tom, že v zemi jsou cháněni kacířští luteráni i ostatní sektáři (...), také se zmiňuje, že osobně jednal s králem Rudolfem (od roku 1572 byl již uherským králem) a jeho bratrem princem Arnoštem a že požádá i členy Rady, jestli by také mohli učinit nějaké kroky a pomoci. Zároveň ale vyjadřuje jistý pocit beznaděje ohledně zlepšení náboženských záležitostí v této provincii, tj. v českých zemích („...ya no que no se puedan mejorar las cosas de la religión en esta provincia...“). Srov. NA Praha, Sběrka opisů – cizí archivy, Simancas, kart. 1, bez foliace, hrabě Monteagudo Filipovi II. 9. února 1575.

Totíž do roku 1568 bylo kompakťaty tolerováno vyznání pouze staroutrakvistické, které se však v této době velmi blížilo víře katolické. Vzhledem ke zdejší náboženské situaci v druhé polovině 16. století byla již kompakťata nevyhovující, takže si zmiňovaného roku čeští stavové vymohli jejich zrušení a čekali na vhodnou příležitost, aby mohli učinit další krok. Tou se zdál být až roku 1575 zemský sněm,⁷¹ od něhož si kromě nových daní Maxmilián sliboval také přislíbení korunovace jeho prvorozeného syna Rudolfa českým králem.

Nicméně věci nešly hladce. Stoupenci katolicismu včetně vyslance Monteaguda, Viléma z Rožmberka či Vratislava z Pernštejna se snažili jednání alespoň pozdržet. Sněm se vlekl, aniž by se přistoupilo k projednávání princovy korunovace. Je pochopitelné, že se nekatoličtí stavové snažili o dřívější vyjednávání o konfesijních záležitostech a jejich požadavcích. Až teprve poté byli ochotní přistoupit také k otázce korunovace. Maxmilián tehdy potřeboval jejich podporu tím spíš, když se v září 1575 ještě naskytla možnost volby Rudolfa také římským králem na sjezdu kurfiřtů v Řezně. Za této situace si další odklady nebo vyjednávání nemohl dovolit, tudíž 9. září 1575⁷² slíbil za sebe i za Rudolfa dodržování České konfese, byť se jednalo jen o slib ústní, ne písemný. I tak jej nekatolíci považovali za velké vítězství.⁷³

⁷¹ Jednání započala 21. února.

⁷² Bohužel se v Národním archivu nenachází žádná zpráva z tohoto dne, ani dnů následujících, teprve až z 29. září, kdy už Monteagudo otázku České konfese nijak zvlášť nerozebírá, pouze si stěžuje, že podezívá Maxmiliána, že je nejen heretikem, ale navíc ani nemyslí na to, aby z tohoto světa odešel s klidem v duši (tzv. „dobrá smrt“). Přesto prý Maxmilián tvrdil, že je dobrým katolíkem. Srov. NA Praha, Sbírká opisů – cizí archivy, Simancas, kart. 1, bez foliace, hrabě Monteagudo Filipovi II. 29. září 1575 (původně šifrováno). K České konfesi se krátce vrací až ve zprávě z 30. září, kdy Filipovi píše, že se Čechy, tedy jednání sněmu, pokoušel zdržet až do konce srpna a krátce se zmínil také o utrakvistech („*los de sub utraque specie*“), kteří žádali o přiznání církevních práv a privilegií (pravděpodobně měl tedy na mysli novoutrakvisty).

⁷³ Více informací např. J. ČECHURA, *České země*, zejm. s. 124 – 140 či B. CHUDOBA, *Španěle*, s. 131.

4.4 Konec zračící naději v lepší začátek

Monteagudo byl Maxmiliánovi nablízku i 12. října 1576 v posledních okamžicích jeho života, kdy se ho také snažil smířit s katolickým vyznáním.⁷⁴ Císař sice na smrtelném loži tvrdil, že z tohoto světa odchází jako katolický křesťan, avšak nabízené svátosti nepřijal.⁷⁵

Španělský vyslanec zůstal u dvora ještě dva roky po jeho smrti. Následující vláda Rudolfova sice z počátku vypadala oproti té Maxmiliánově nadějně, jelikož propustil mnoho protestantů, ale tyto španělské naděje na poklidnou vládu nakonec o pár let pozděj zhatila jeho duševní choroba.⁷⁶

S tím už si ale Monteagudo nemusel dělat starosti. Při předávání funkce svému nástupci Borjovi mimo jiné doporučil, aby se uvedl darováním Vratislavovi z Pernštejna nějaké cenné věci v přibližné hodnotné dvou tisíc dukátů.⁷⁷ Toto dokazuje kromě toho, jak důležité postavení Pernštejn u dvora měl také to, že funkce vyslance byla vždy relativně nákladnou záležitostí. Čas od času bylo také „nutné“ ve prospěch obrany katolické víry někoho uplatit. O tom ale ještě více později.

⁷⁴ Viz. Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha, Paseka 1997, s. 161.

⁷⁵ Vyslanec Monteagudo píše do Madridu následující den po Maxmiliánově smrti o tom, že jeho ostatky byly převezeny do Lince, kam odjela také císařovna vdova (Marie). Až tam se mělo rozhodnout, kde bude Maxmilián pohřben. Srov. NA Praha, Sbirka opisů – cizí archivy, Simancas, kart. 1, bez foliace, markýz de Almazán (tzn. Monteagudo byl totiž toho roku povýšen na markýze) Filipovi II. 13. října 1576 (původně šifrováno).

⁷⁶ Viz. B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 133.

⁷⁷ I. ŠPERLING, *Gulielmo*, s. 43.

5 Juan de Borja

Juan de Borja (1532?⁷⁸ - 1606) byl druhorozeným synem Francisca de Borja, vévody z Gandie (1510 – 1572) a Eleonor de Castro y Barreto (†1546), která pocházela z Portugalska. Francisco a Eleanor spolu měli ještě dalších sedm dětí, čtyři syny a tři dcery.⁷⁹ Francisco byl ale osobou natolik významnou, že se sluší věnovat mu větší pozornost.

5.1 Rodinné zázemí aneb otec Francisco proslulejší než syn?

Juanův otec Francisco odešel rok po smrti své ženy Eleonory roku 1547 ode dvora, záhy vstoupil do jezuitského řádu a poté se stal také jeho třetím generálem.

Ve vztahu k našim zemím je důležité zmínit, že stál při vzniku jezuitské olomoucké koleje (o níž již byla řeč v první kapitole). Ovšem jednal rozumně a dlouho váhal s udělením povolení koleje, jelikož se obával, že pro ni nebude dostatek peněz a také vzdělanců, kteří by zde učili. Nejprve se tedy na koleji od roku 1566 usadili první učenci v čele s budoucím rektorem Hurtadem Pérezem. Teprve rok po Borjově skonu se začíná s filozofickou výukou. Záhy císař Maxmilián II. koleji potvrdil právo udělovat akademické tituly, přičemž je patrné, že k tomu ještě za života dal souhlas také Borja.⁸⁰

Co se týká dalšího vývoje, roku 1624 papež Urban VIII. nařídil úctu k Franciscu Borjovi v rámci Tovaryšstva Ježíšova. Jeho kanonizace však proběhla až o téměř 50 let později, v roce 1671, o což se zasloužil papež Klement X.⁸¹ V českém prostředí se poté dostal do povědomí jako svatý František Borgiáš, jak si jeho jméno počestili naši jezuité.

⁷⁸ Rok jeho narození není zcela jistý. Jaroslava Kašparová uvádí, že v literatuře narazila na několik možností roku jeho narození: 1532, 1533 či 1553. Přiklání se však k roku 1532. Podrobněji J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 141.

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 141 a Rafael GARCÍA MAHÍQUES, *Empresas Morales de Juan de Borja: imagen y palabra para una iconología*, Valencia, Ayuntamiento de Valencia 1988, s. 11 a s. 20. Více informací o těchto dětech tamtéž s. 17.

⁸⁰ Srov. Václav ČERNÝ, *Až do předsíně nebes*, Praha, Mladá fronta 1996, s. 12 a s. 14.

⁸¹ Srov. Karel ČERNÝ – Jiří M. HAVLÍK, *Jezuité a mor*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2008, s. 125.

O jeho proslulosti svědčí mimo jiné to, že si jej v 17. století vybral dokonce slavný barokní básník a dramatik Pedro Calderón de la Barca (1600 – 1681) jako hlavní postavu svého díla *El gran duque de Gandía* (Velkovévoda z Gandie).⁸² Ve století osmnáctém, konkrétně roku 1710, vytvořil pro Karlův most sousoší sv. Františka Borgiáše Matyáš Bernard Braun (1684 – 1738).⁸³ Nicméně během dalších staletí začíná jeho kult postupně slábnout. Zřejmě v důsledku toho, že se přece jen jednalo o světce zahraničního původu a jak už to tak bývá, národní světci se obvykle těší větší oblibě.

5.2 Španělský humanista

Jeho syn Juan de Borja působil nejprve jako vyslanec v Portugalsku.⁸⁴

Co se týká jeho soukromého života, jednou z jeho manželek byla Španělka Francisca de Aragón Barreto.⁸⁵ Není bez zajímavosti, že jejich syn Carlos se později oženil s dcerou vévody z Villahermosy a Juany z Pernštejna, kteří byli rovněž již zmíněni. Jinak s rodem Pernštejnů Juana pojila ještě jiná věc. Byl totiž kmotrem Bibiany, nejmladší dcery Vratislava z Pernštejna a jeho ženy Marie Manrique.

Když byl roku 1578 povolán na císařský dvůr, nevěnoval se zde jen vyslanecké funkci, ale také např. vyučoval na jezuitské koleji a sice poetiku.⁸⁶

Podobně jako jeho nástupce Guillén de San Clemente, také Juan Borja projevoval zájem o umění a literaturu. Byl také znám jako mecenáš, milovník hudby a organizátor hudebního života v Praze. Podporoval např. dvorského kapelníka, příležitostného básníka

⁸² Ve fondu Národní knihovny v Praze se nachází kritické vydání anonymního opisu této hry, který objevil Václav Černý na zámku v Mladé Vožici v jižních Čechách na přelomu 50. a 60. let 20. století, přičemž rukopis hry byl považován přes více než 250 let za ztracený (pozn. autorky). Podrobněji Václav ČERNÝ, *El Gran Duque de Gandía / Pedro Calderón de la Barca*, Praha, ČSAV 1963.

⁸³ Viz. obrazová příloha I. a II.

⁸⁴ Srov. R. GARCÍA MAHÍQUES, *Empresas*, s. 7.

⁸⁵ J. Kašparová publikovala dokonce její portrét (Francisca totiž nebývá v literatuře příliš zmiňována). Viz. J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 155 či Milan PELC, *Život i djela šibenskog bakrovezca Martina Rote Kolunića*, Zagreb 1997, s. 216, odkud je podobizna převzata. Podrobněji o Borjových manželkách R. GARCÍA MAHÍQUES, *Empresas*, s. 23 – 29 a J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 141 – 142.

⁸⁶ Srov. P. ŠTĚPÁNEK, *Španělé*, s. 61.

a mnicha v jedné osobě Matthea Flechu ml. (cca 1530 – 1604), který působil ve druhé polovině 16. století na dvoře Rudolfa II.⁸⁷ Flecha některá díla věnoval právě Borjovi.⁸⁸

5.3 Literární činnost a spolupráce s Jiřím Černým

Zajímavé je, že byl autorem textů knihy *Empresas Morales*,⁸⁹ kterou vydal Jiří Černý⁹⁰ v Praze roku 1581, tedy v posledním roce Borjova působení u zdejšího dvora. Jedná se o první knihu emblémů, jejíž autor byl Španěl. A jak vyplývá z celého názvu díla,⁹¹ věnoval jej španělskému králi Filipovi II. V našem prostředí se tedy, narozdíl od zahraničí, z pochopitelných důvodů nedá o nějakém větším zájmu mluvit, tím spíše, když bylo napsáno

⁸⁷ Před návratem do Španěl roku 1599 byl ještě jmenován titulárním opatem kláštera Tihany v Uhrách. Srov. Robert John Weston EVANS, *Rudolf II. a jeho svět*, Praha, Mladá fronta 1997, s. 230.

⁸⁸ Např. Las Ensaladas. Viz. Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Španělské tisky 16. století z dílny pražského tiskaře Jiřího Nigrina*, in: Documenta Pragensia 10/1, Praha 1990, s. 209 – 218, zde s. 212.

⁸⁹ Existují různé varianty překladu do češtiny. Václav Černý používá *Mravní emblémy*, zatímco Jaroslava Kašparová *Morální imprese*. Srov. V. ČERNÝ, *Až do předsíně*, např. s. 11 a J. KAŠPAROVÁ, *Španělské tisky Marie*, s. 9.

⁹⁰ Používaly se ještě další variace jeho jména: Jorge Nigrín, Gorge Negrino aj. Nigrín byl zřejmě prvním z českých knihtiskařů, kteří se specializovali také na vydávání španělských tisků. Jeho vydavatelská činnost byla pestrá nejen co do jazyků, ve kterých byla díla napsána, ale také všestranným zaměřením tiskovin. Za 35 let života (1571 – 1606), které strávil v Praze, stihl vydat neskutečné množství děl. Srov. O. KAŠPAR, *Ke španělským kulturním vlivům*, s. 389 a J. KAŠPAROVÁ, *Španělské tisky 16. století*, s. 209.

⁹¹ Úplný název knihy zněl: *Empresas morales a la S. C. R. M. del Rey Don Phelipe Nuestro Señor dirigidas, por Don Iuan de Boria de Su Consejo y Su Embaxador cerca de la M. Cesarea del Emperador Rudolpho II.*, což znamená *Don Juan de Borja, člen španělské Královské rady a španělský vyslanec na pražském císařském dvoře Rudolfa II., věnoval „Jeho katolickému královskému Veličenstvu, pánu našemu králi Filipovi Druhému*. Cit. V. ČERNÝ, *Až do předsíně*, s. 11. Autor však opravil některé chyby, kterých se tiskař pravděpodobně neznalostí španělštiny dopustil. Originální název viz. Juan de BORJA, *Empresas Morales – edición al cuidado de Rafael García Mahiques*, Valencia, Ayuntamiento de Valencia 1998, s. 7. Do této edice lze nahlédnout v Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny v Praze (pozn. autorky).

španělsky. Co se týká obsahu díla, dílo čítá rovných sto emblémů,⁹² přičemž na pravé straně se vždy nachází mědirytinová ilustrace a vlevo vysvětlující text ve španělštině včetně latinského úsloví i s jeho překladem do španělského jazyka. Mědirytinové ilustrace vytvořil německý rytec a zlatník původem z Antverp Erasmus Hornick (1520 – 1583). Hornick sice působil i v Praze na dvoře Rudolfa II. ale až o rok později, tedy od roku 1582,⁹³ takže mědirytiny s velkou pravděpodobností zhotovil ještě v cizině a poté je poslal do Prahy.

V českém prostředí je znám jediný originál dochovaný do dnešních dní v Národní knihovně v Praze. Ten pochází původně z knihovny jezuitského profesního domu, který se nachází na Malostranském náměstí v Praze.⁹⁴ Další exempláře jsou uloženy např. v Madridu v Národní knihovně (Biblioteca Nacional) a v knihovně Fundación Lazaro Galdiano, dále také v Londýně či dokonce v New Yorku.⁹⁵ Kromě toho ale bylo vytištěno ještě jedno vydání, které se ale od originálu liší. Bylo vydáno téměř o sto let později roku 1680 v Bruselu z podnětu vyslancova vnuka Francisca de Borja, který byl tehdy arciděkanem působícím při „la Catedral de Valencia“ a zároveň bývalým hlavním kaplanem Monasterio de las Descalzas Reales v Madridu.⁹⁶

V témže roce vydal Jiří Černý v Praze ještě také dílo o nizozemské válce *Historia de las civiles guerras y rebellión de Flandes* (Historie občanských válek a povstání ve Flandrech) jiného španělského autora, duchovního Pedra de Corneja, který měl údajně navštívit také Moravu. Proto v této knize lze nalézt zmínku o Čechách a o zdejším politickém dění. Kniha je věnována císařovně Marii. Píše se v ní, že císařovna představovala jakousi záruku španělského vlivu v Praze a společně s prošpanělsky orientovanou šlechtou měla vliv

⁹² V dnešní době si pod slovem emblém nejspíše představíme pouze nějaký znak, symbol (či dokonce erb). Takový znak pak většinou bývá dekorativní nebo reprezentativní, např. emblém nějakého sportovního klubu. Největší oblibě se v minulosti těšily v 16. a 17. století a byly spojovány také s literaturou resp. s tzv. emblematickou poezií. K této problematice více V. ČERNÝ, *Až do předsíně*, s. 15 – 21 a J. de BORJA, *Empresas*, s. 5 - 6. Kromě toho za tvůrce emblémů je považován i Giordano Bruno. Srov. R. J. W. EVANS, *Rudolf II.*, s. 273. Znamé je také emblematické dílo *Empresas Políticas* (1640) od Diega de Saavedra Fajardo (1584 – 1648) (pozn. autorky).

⁹³ Srov. R. GARCÍA MAHÍQUES, *Empresas*, Valencia, Ayuntamiento de Valencia 1998, s. 48.

⁹⁴ Bohužel jedna rytina tohoto exempláře je poškozena. Viz J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 143. Jinak další informace o tomto díle také V. ČERNÝ, *Až do předsíně*, zejm. s. 11, s. 13 a s. 15 – 24.

⁹⁵ Více informací o konkrétních knihovnách tamtéž, s. 150 a Táž, *Španělské tisky 16. století*, s. 211.

⁹⁶ O odlišnostech od originálního vydání z roku 1581 více J. de BORJA, *Empresas*, s. 7 - 8.

na rekatolizaci Čech.⁹⁷ Posílala odsud do Španělska např. české granáty nebo některé portréty, zatímco po svém návratu do Španělska poslala do Prahy kupříkladu určený chrám sv. Víta černý pluviál⁹⁸ s purpurovými ozdobami nebo zprostředkovala zásilku španělských koní atd.⁹⁹

Dlouhou dobu bylo Borjovi také připisováno to, že se postaral o sestavení španělsko – latinsko – českého slovníčku, který měl údajně vyjít v roce 1580, a který měl sloužit pro každodenní potřeby členů vyslanectví, jak se dříve předpokládalo.¹⁰⁰ Nicméně Jaroslava Kašparová tuto teorii pádnými argumenty vyvrátila již na přelomu 80. a 90. let 20. století, a potvrdil to také jazykový výzkum z počátku 90. let 20. století. Jedná se totiž „spíše o šestijazyčnou konverzační příručku (latina, čeština, němčina, francouzština, španělština, italština), která vyšla sice v Basileji u Johannese Frobenia, ale již kolem poloviny 16. století. Je to upravená verze slovníku nizozemského filologa Valeria Cornelia, na níž se podílel velmi pravděpodobně český humanista a žák Frobeniův Zikmund Hrubý z Jelení. Linguistický rozbor prokázal, že slovní zásoba španělštiny odráží stav jazyka z první poloviny 16. století, jímž se hovořilo v tehdejším Nizozemí. Souvislost s osobou Juana de Borja se nepodařilo prokázat.“¹⁰¹

Co se týká španělštiny, byla u nás v druhé polovině 16. století a první polovině 17. století poměrně rozšířeným jazykem, alespoň co se týká pasivní znalosti. Například díla Miguela de Cervantese (1547 – 1616) se četla v originále ještě hluboko v 17. století. Přičemž je obecně známo, že knihovny nejbohatší na knihy psané ve španělštině vlastnili jezuité a prošpanělsky orientovaná šlechta. Znalost španělštiny byla charakteristická zejména pro radikální katolíky z vyšších společenských kruhů, které mnohdy se Španělskem pojil také příbuzenský nebo klientský vztah. Rovněž byla typická pro stoupence prohabsburské politiky,

⁹⁷ Podobně jako např. Marie Manrique de Lara, jak už bylo řečeno níže. Ta si do Čech také nechávala posílat velké množství předmětů z její vlasti. Více např. J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 149 a *Táž, Španělské tisky 16. století*, s. 211.

⁹⁸ Liturgický oděv (pozn. autorky).

⁹⁹ Srov. P. ŠTĚPÁNEK, *Praha*, s. 18 a A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 789.

¹⁰⁰ Tato teorie se ve starší literatuře objevovala velmi často (např. u B. Chudoby). Dokonce ještě v roce 2009, více než 10 let po jejím vyvrácení, Pavel Štěpánek stále spojuje tento slovník s Juanem Borjou a rokem 1580. Viz. P. ŠTĚPÁNEK, *Praha*, s. 19.

¹⁰¹ Cit. J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 149 – 150.

takže se španělsky hovořilo kromě pražského a vídeňského dvora i na dvorech místodržitelství v Miláně, Neapoli či Bruselu.¹⁰²

5.4 Odchod od císařského dvora

Borja odešel ode dvora po čtyřech letech služby. Na cestu do Španěl se vydal společně s Marií Španělskou, jíž nedávno zemřel manžel císař Maxmilián II.¹⁰³ Poté působil v jejích službách jako nejvyšší hofmistr.

Je o něm také známo, že mu Filip II. udělil roku 1596 titul hraběte z Mayalde a v roce 1598 získal ještě titul hraběte z Ficalho. Politicky činný byl i za vlády Filipa III. jakožto významný člen nejen španělské Státní rady,¹⁰⁴ ale také té portugalské. Rovněž se stal hofmistrem manželky Filipa III., královny Margarity de Austria. Na sklonku života trpěl dnou. Zemřel 3. září 1606 v klášteře Escorial,¹⁰⁵ tři roky po císařovně Marii.

¹⁰² Španělský jazyk byl rodnou řečí Ferdinanda I. i hlavním jednacím jazykem Rudolfa II. Více informací O. KAŠPAR, *Ke španělským kulturním vlivům*, s. 385 a V. BŮŽEK, *Společnost*, s. 96 - 97.

¹⁰³ Borja měl pravděpodobně určitý vliv na rozhodnutí Marie Španělské odejít z Prahy. Ta na sklonku života nepobývala na dvoře svého bratra Filipa II., ale v madridském klášteře klarisek Monasterio de las Descalzas, kde zemřela roku 1603. Srov. J. FORBELSKÝ, *Španělé*, s. 15 – 16.

¹⁰⁴ Španělskou státní radu (Consejo de Estado) založil roku 1526 Karel V. Srov. B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 79.

¹⁰⁵ Srov. R. GARCÍA MAHÍQUES, *Empresas*, s. 30 – 31.

6 Guillén de San Clemente

Pravděpodobně jedním z nejvýznamnějších vyslanců byl don Guillén de San Clemente, rodák z Barcelony.¹⁰⁶ Pocházel ze starodávného katalánského rodu, jeho otec zastával funkci královského stolníka. On sám, než byl povolán do Prahy, sloužil předtím u námořnictva. Josef Forbelský uvádí, že se San Clemente zúčastnil bojů u Alpujarrasu v granadských horách v Andalusii a byl zraněn u Galery. Podílel se totiž na boji proti moriskům, kteří se 1569 – 1570 vzbouřili na jihu Španělska. Sám velel flotile 24 galér, která zasáhla do bojů. Účastnil se také bojů v Levantě a Nizozemí.¹⁰⁷

Za svůj život sloužil dvěma králům, Filipu II. a Filipu III. Byl aktivním členem svatojakubského řádu se sídlem v Santiago de Compostela, od roku 1589 také komturem (velitelem komendy).¹⁰⁸ Působil rovněž v italském Turíně na španělském vyslanectví.¹⁰⁹ Když se usadil v červenci 1581 v Praze,¹¹⁰ bylo mu dvaadvacet let.¹¹¹

Krátce před San Clementovým příchodem se zhoršil zdravotní stav císaře Rudolfa II. Bohužel netrvalo dlouho a začaly se u něho objevovat také příznaky schizofrenie, paranoia či maniodepresivní psychóza, takže jednání s ním měl San Clemente ztížené.¹¹²

¹⁰⁶ Např. I. ŠPERLING, *Gulielmo*, s. 43. Většina odborné literatury se v otázce jeho rodiště shoduje právě na Barceloně. Naproti tomu Josef Polišenský uvádí jako San Clementovo rodiště Mallorcu, což je podle mého názoru omyl. Srov. J. POLIŠENSKÝ, *Tisíciletá Praha*, s. 21. Souvislost mezi San Clementem a Maltou bych viděla až u jeho příbuzných, neboť např. jeho synovec byl maltským vyslancem. Srov. P. ŠTĚPÁNEK, *Španělé*, s. 61.

¹⁰⁷ Srov. J. FORBELSKÝ, *Španělé* s. 16.

¹⁰⁸ Viz. J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 144.

¹⁰⁹ Viz. I. ŠPERLING, *Gulielmo*, s. 42.

¹¹⁰ Rudolf II. oficiálně a natrvalo přesídlil z Vídně do Prahy až o dva roky později.

¹¹¹ Do funkce vyslance byl nejprve jmenován jen na dobu sedmi let, trvale se stal ambasadorem od roku 1588. Srov. V. ČERNÝ, *Vyslanec*, s. 146 a J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 144.

¹¹² Onemocněl na přelomu roku 1580 a 1581. Srov. R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 282.

6.1 Mecenášství a přátelství s Giordanem Brunem

Španělské vyslanectví v Praze, které bylo zároveň San Clementovým domovem, se nacházelo v tehdejší Tucherovské domě v dnešní Kanovnické ulici (tehdy Novosvětská či Novosvětská přední ulice) poblíž Hradčanského náměstí.¹¹³ Poloha vyslanectví byla více než příhodná. Díky bezprostřední blízkosti Pražského hradu, sloužil Tucherovský dům také k pořádání různých slavností, jejichž hosty byla prošpanělsky orientovaná šlechta, ale i hosté z ciziny, především z Itálie a Nizozemí.

Zahraniční hosty zde San Clemente také často ubytoval, např. v roce 1588 astronoma Giordana Bruna. Ačkoliv se to zdá nemožné, tohoto celoživotního zastánce katolických zájmů, který zřejmě mimo jiné podporoval kult sv. Jana pod Skalou a kult sv. Raymonda,¹¹⁴ skutečně pojil přátelský vztah k člověku, který byl o 12 let později za své „heretické“ názory protivící se katolické církvi v Římě upálen. Pravděpodobně se ale tehdy San Clemente více zajímal o jeho filozofické a spisovatelské nadání. Oba také pojil zájem o lullismus (učení katalánského středověkého filozofa Raimona Lulla). Dokládá to např. to, že Giordano Bruno věnoval vyslanci spis Raimona Lulla o kombinatorice *De specierum scrutinio et Lampade combinatoria Raymundi Lulli*. Tento spis byl mimochodem rovněž vydán u Jiřího Černého.¹¹⁵ Má se také za to, že San Clemente podpořil vydání Brunova spisu v roce 1588.¹¹⁶ Údajně měl San Clemente také blízko k takovým osobnostem, jako byli např. Edvard Kelley či John Dee¹¹⁷ aj.,¹¹⁸ kteří zrovna nepatřili do okruhu osob vyhovujícím požadavkům přísné katolické církvi.

¹¹³ Španělské vyslanectví zaměstnávalo přibližně 70 osob a bylo zde chováno přes dvacet koní. Srov. např. P. ŠTĚPÁNEK, *Španělé*, s. 62.

¹¹⁴ Viz. J. KAŠPAROVÁ, *Knižní dary*, s. 145.

¹¹⁵ Srov. P. ŠTĚPÁNEK, *Praha*, s. 24 a J. KAŠPAROVÁ, *Knižní dary*, s. 147.

San Clemente Lulla obdivoval a to do té míry, že se dokonce tvrdil, že byl jeho předkem. Srov. R. J. W. EVANS, *Rudolf II.*, s. 266 a J. POLIŠENSKÝ, *Tisíciletá Praha*, s. 21.

¹¹⁶ Podle mého názoru J. Polišínský zaměňuje název tohoto spisu. Místo *Camoeracensis Acrotismus* píše *Camoeracensis a erotismus*. Srov. J. POLIŠENSKÝ, *Tisíciletá Praha*, s. 77.

¹¹⁷ Kelley a Dee se ubytovali v domě u Tadeáše Hájka z Hájku na Starém Městě v Praze a snažili se dostat do přízně Rudolfa II. Za tím účelem se snažili mimo jiné využít přátelského postoje, který vůči nim měl San Clemente. Ten měl také údajně být jedním z patronů při křtu Deeova syna ve svatovítské katedrále roku 1585. Srov. R. J. W. EVANS, *Rudolf II.*, s. 266.

Ale zpět ke španělskému vyslanectví. Jak už bylo naznačeno, všechny tyto společenské aktivity a provoz ambasády bylo pro španělského vyslance relativně finančně náročné. Proto ačkoliv měl španělský vyslanec zajištěn pravidelný plat, přesto byl nucen často žádat o finanční výpomoc. Tím spíše, pokud došlo k nějakým mimořádným událostem jako např. k požáru.¹¹⁹ Suma, kterou od španělského státu pro tyto účely dostával, nebyla příliš vysoká.¹²⁰

Jisté náklady vyžadovala také vyslancova mecenášská činnost. San Clemente podporoval kupříkladu pražské jezuity usazené v Klementinu, a to nejen po politické stránce, ale i materiálně. Odkázal jim ještě za svého života některé knihy,¹²¹ např. již v roce 1586 jim daroval dílo italského filozofa Francesca Patrizziho či v (1529 – 1597) a roku 1598 spis Alfonsa Tostada z roku (1404 – 1455) *Opera Abulensis* (dle Jaroslavy Kašparové tento autor pravděpodobně také tvořil pod pseudonymem Juan de Torquemada).¹²² Co se dále týká San Clementeho knižních darů, jejich příjemci nebyli jen jezuité. Např. portugalský cestopis o putování Španělů do Etiopie Francisca Álvarese (cca 1465 – 1540) *Historia de las cosas de Etiopia* daroval irským františkánům u sv. Ambrože v Praze. Nicméně kniha se poté stejně, když byl řád na konci 18. století zrušen a jeho členové opustili Prahu, neznámo jakým způsobem dostala do Klementina.¹²³ Co ale zatím bohužel zůstává tajemstvím, je osud

¹¹⁸ Další osoby viz. J. KAŠPAROVÁ, *Knižní dary*, s. 147.

¹¹⁹ Kupříkladu v červenci 1609, již po San Clementovu skonu, vypukl na vyslanectví v předvečer svátku svatého Jakuba při oslavách požár. Srov. I. ŠPERLING, *Gulielmo*, s. 43.

¹²⁰ Jednalo se o asi 12 000 zlatých (cca 5 000 skudů) za rok. Kromě toho San Clemente pobíral jakožto člen svatojakubského řádu za svou komendu v Murii 4000 dukátů ročně. Viz. tamtéž, s. 43 a B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 94.

¹²¹ Srov. A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 789 a P. ŠTĚPÁNEK, *Španělé*, s. 61. Nelze ale tvrdit, že šlo o celou vyslancovu knihovnu, protože nejsou známy všechny jeho knihy. Také není vědecky podloženo, že své knihy odkázal také klášteru augustiniánů u sv. Tomáše v Praze. Naopak u klementinské koleje je to u několika knih jisté. Srov. J. KAŠPAROVÁ, *Knižní dary*, s. 141.

¹²² „Skutečný“ Juan de Torquemada (1388 – 1468) byl španělským kardinálem a jeho synovcem byl inkvizitor Tomás de Torquemada (1420 – 1498).

¹²³ O těchto knižních darech více O. KAŠPAR, *Ke španělským kulturním vlivům*, s. 387 a především J. KAŠPAROVÁ, *Příspěvek*, s. 145 či Táž, *Knižní dary*, zvl. s. 142 - 143. Dle výzkumu Jaroslavy Kašparové bylo Tostadovo celé jméno Alfonso de Madrigal Tostado y Ribera (1404 – 1455).

zbylých vyslancových knih po jeho skonu, o některých se sice hovoří v pramenech, ale to je vše.¹²⁴

6.2 Tzv. „španělská strana“

Za působení San Clementeho v Praze získala výrazně na síle tzv. španělská strana či frakce („el partido español“ nebo „la facción española“),¹²⁵ jak toto uskupení označilo moderní dějepisectví. Sestávala zejména z vysoce postavených dvorských činitelů španělského původu a z prošpanělsky orientované české šlechty.

Ačkoliv se začala formovat již od doby zřízení španělské ambasády ve Vídni roku 1558, většího vlivu dosáhla až po jmenování Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, který do tohoto mocenského uskupení patřil, do funkce nejvyššího kancléře roku 1599. Tím se výrazně zvětšila katolická moc v oblasti státní správy. Dalším výrazným stoupencem španělské strany byl např. olomoucký biskup a později kardinál již dříve zmiňovaný František z Ditrichštejna.¹²⁶

Tato prošpanělská strana využívala slabin vysoce postavených osob u dvora. Jako příklad může posloužit císařský tajný rada, královský místodržitel v Čechách a nejvyšší hofmistr Karel z Lichtenštejna (1569 – 1627). Využívala jeho častých návštěv v Pernštejnském salónu, kam mimochodem velmi rád a často chodil i don Guillén de San Clemente, a dosahovala prostřednictvím Lichtenštejna svých cílů u dvora. Jedním z důvodů,

¹²⁴ Srov. J. KAŠPAROVÁ, *Knižní dary*, s. 141 – 142. Jinak k dalším San Clementových knihám, které se nachází ve fondu Národní knihovny. Tamtéž, s. 143 – 145.

¹²⁵ Podle Ivo Cermana se pojmy strana a frakce označovali buď jedinci, kteří se chystali k nějakým úskokům či intrikám a současně tyto pojmy vyjadřovaly napojení do různých mocenských skupin. Strana i frakce byly tedy chápány jako synonyma. Až v dnešní době je slovo frakce vnímáno více negativně a používá se jen zřídka, naopak slovo strana se jakoby od původního významu částečně oprostilo a používá se převážně v politickém kontextu. Viz. Ivo CERMÁN, *Pojmy ‚frakce‘, ‚strana‘ a ‚kabala‘ v komunikativní praxi dvořanů Leopolda I.*, ČČH 1, 2002, s. 33–54, zde s. 34 – 35 a V. BŮŽEK, *Společnost*, s. 481.

¹²⁶ Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, ačkoliv byl sám příznivcem radikálního katolicismu, přesto cítil určitou stavovskou hrdost a po Bílé hoře ho úpadek zemské stavovské obce mrzel. Naopak Ditrichštejn žádné takové vazby nepociťoval. Srov. R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 282, V. ČERNÝ, *Vyslanec*, s. 151 a V. BŮŽEK, *Společnost*, s. 482.

proč sem Lichtenštejn rád zavítal, byla nejen snaha o zlepšení svého postavení u dvora díky udržování kontaktů s významnými hosty tohoto salonu, ale také jedna z dcer Marie Manrique de Lara. Karel z Lichtenštejna byl její krásou ohromen natolik, že v Pernštejnském salonu začal trávit téměř veškerý volný čas a tak zanedbával nejen své pracovní povinnosti, ale i rodinný život. Byl totiž ženatý s Annou Marií Černoorskou z Boskovic. Ta to neholdala dále tolerovat a opustila Prahu. Žádná z těchto jeho aktivit ale nemohla dlouho zůstat bez povšimnutí také těch, kteří nestáli na Lichtenštejnově straně. Neváhali a na vše upozornili císaře, což mělo za následek Lichtenštejnův konec ve službách dvora v polovině srpna roku 1603.¹²⁷

6.3 Spor Rudolfa II. a Matyáše aneb počátky nástupnické krize

Prvotní příčiny, které za několik desítek let vedly k tomuto bratrskému konfliktu, lze hledat již za vlády Ferdinanda I. Habsburského. Roku 1554 vydal tzv. Hausordnung (řád habsburského domu), jímž určil nový princip nástupnictví, podle něhož mělo být veškeré území rakouské habsburské větve rozděleno mezi tři syny. Ferdinandův následník Maxmilián II. ale tento systém nástupnictví zrušil a zavedl dědičný princip primogenitury. Byl si zřejmě vědom případných problémů spojených s původním systémem, jelikož by býval musel rozdělit území mezi svých šest synů. Nyní však připadlo veškeré území prvorozenému Rudolfovi a ostatní měli jako náhradu pobírat každoroční apanáž. Rudolf si sice roku 1578 zajistil smlouvou o rozdělení dědictví jistý respekt svých bratrů v tom smyslu, že ho pokládali za hlavu rakouské větve Habsburků, ale záhy porušil podmínku smlouvy. Odmítal jim totiž vyplácet pravidelnou apanáž. Navíc v roce 1595 zemřel arcikníže Arnošt a Matyáš se tak stal druhým v následnické linii.

Španělští vyslanci se obávali, že pokud Rudolf nebude mít legitimního potomka, mohlo by se nástupnictví zkomplikovat, resp. nástupcem by se nemusel stát jim vyhovující kandidát. Snažili se ho oženit se Španělkou a doufali, že se sňatek vydaří jako v případě jeho otce Maxmiliána II. Počítali s tím, že si jednou vezme za ženu o 16 let mladší infantku Isabelu

¹²⁷ Ovšem již o tři roky později byl povolán zpět. Viz. Milan RŮŽIČKA a kol., *Bílá místa v dějinách*, Praha, Albatros Media 2010, s. 99.

Klárú Evženie (1568 – 1633), dceru Filipa II. Ale protože čas běžel a ze strany Rudolfa stále nepřicházelo rozhodnutí, Isabela se nakonec roku 1599 provdala za Rudolfova bratra Albrechta. Rudolfa toto jednání sice popudilo, ale přesto jeho nechuť vstoupit do manželství nakonec stejně převážila.¹²⁸ Nicméně došlo záhy k ochlazení vztahů mezi oběma větvemi habsburského domu. Teprve tehdy Rudolf II. alespoň poslal své dvorní malíře do ciziny, aby mu pořídily portréty svobodných šlechticů.¹²⁹

Přestože roky plynuly, žádný sňatek se nekonal. Navíc Rudolfův zdravotní i psychický stav se neustále zhoršoval, takže roku 1606 se mužští členové rakouské habsburské větve dohodli, že v případě nutnosti bude otázka nástupnictví po Rudolfovi řešena ještě za jeho života. To vše ještě posílilo Matyášovy ambice. Navíc sourozenci v něm přirozeně spatřovali novou hlavu rodu.¹³⁰

Kromě dynastické krize v Čechách muselo Španělsko řešit i další problémy, takže je pozoruhodné, že za vlády Filipa III. (1598 – 1621) pořád zůstávalo velmocí. Potýkalo se s korupcí v administrativě a s hospodářskými problémy, které dvakrát vyústily ve státní bankrot. Roku 1588 utrpělo od Anglie porážku do té doby „neporazitelné“ Armady a¹³¹ v letech 1565 – 1609 vedlo neúspěšný boj v Nizozemí proti stavům.

Kromě toho všeho roku 1604 vypuklo v Sedmíhradsku a v Uhrách povstání v čele se Štěpánem Bočkajem. Jeho příčinou byla rekatolizace a s ní spojené násilné akce habsburských vojsk v době turecké války v letech 1593 – 1606.¹³² Vedením jednání před

¹²⁸ Albrecht Habsburský působil od roku 1595 jako místodržitel ve Španělském Nizozemí, dnešní Belgii. Srov. R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 282.

¹²⁹ Viz. I. ŠPERLING, *Gulielmo*, s. 43. Obavu z nástupnické otázky vyjadřoval roku 1601 také španělský vyslanec v Římě, vévoda de Sessa, který upozorňoval na možný rozklad říše. Srov. Jan P. KUČERA, *Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem*, in: *Studia Comeniana et historica* 28, 1984, s. 5 – s. 42, zde s. 12.

¹³⁰ Srov. V. BŮŽEK, *Společnost*, s. 462 – 463.

¹³¹ Z této porážky Španělska údajně měli Češi podle San Clementa velkou radost. Viz. V ČERNÝ, *Vyslanec*, s. 148 a I. ŠPERLING, *Gulielmo*, s. 43.

¹³² Roku 1595 probíhala diplomatická jednání na jedné straně sedmíhradského knížete Zikmunda Bátoryho s nunciem Spezianem, zvláštního španělského agenta, jezuitu Carilly a španělského vyslance Guilléna de San Clemente. Bátory nabízel Rudolfovi, že mu postoupí Sedmíhradsko výměnou za knížectví opolské a ratibořské ve Slezsku. Na stranu císaře se v boji proti Turkům postavili také vévodové moldavský a valašský. Viz. J. JANÁČEK, *Pád*, s. 132.

koncem války byl pověřen arcivévoda Matyáš, který roku 1606 uzavřel s Bočkajem vídeňské smlouvy a s Turky žitvatorocký mír. Tento mír znamenal pro sultána vyplacení 200 000 zlatých a náboženskou svobodu v Uhrách.¹³³ Matyášovo urputné trvání na dodržení obou mírových smluv se nepozdávalo ani jinak na jeho straně stojícímu San Clementovi.¹³⁴ Španělský vyslanec usiloval o dosazení Matyáše na trůn především z toho důvodu, že již nikdo z celého katolického tábora nemohl dál snášet vládnutí Rudolfa. Šlo tedy více o odstranění Rudolfa, než že by Matyáš byl vynikajícím panovníkem. Za této situace se zdálo, že pro katolickou stranu by byl kterýkoliv panovník lepší nežli současný císař.¹³⁵

Na konci dubna 1608 se do Znojma vypravil jménem císaře kardinál Ditrichštejn, přičemž na cestě ho doprovázeli papežský legát Antonio Caetano¹³⁶ a San Clemente, kteří chtěli zabránit ozbrojenému střetnutí.¹³⁷ Caetano i San Clemente ve Znojmě nabyli dojmu o nerovném poměru sil mezi Rudolfem a Matyášem. Matyášovo tažení na Prahu požadovali sice za nevyhnutelné, ale snažili se mu alespoň zabránit. Tušili, že Matyášovy požadavky budou příliš veliké, a že je Rudolf nebude ochoten splnit. Zároveň se snažili, aby Rudolf ustoupil, co nejvíce to bude možné.¹³⁸ Nakonec byl Rudolf ochoten vzdát se Uher a Rakous a rovněž přenechat Matyášovi vládu v Čechách. Caetano i San Clemente s tímto návrhem také souhlasili, nicméně jak se dalo očekávat, Matyášovi to nestačilo. Toužil po tom, aby se jeho bratr vzdal všeho.¹³⁹ To ale za současné situace nebylo možné. Spor se tedy protáhl.

V květnu 1608 s Matyášem jednal v Kolíně nad Labem již na smrt nemocný San Clemente, přičemž celou cestu museli vyslance nést na nosítkách. Bohužel toto jednání bylo bezvýsledné. K podepsání míru Rudolfa přimělo až to, že Matyáš vytáhl opět na Prahu. Mír

¹³³ R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 282.

¹³⁴ Viz. J. JANÁČEK, *Pád*, s. 147 a Týž, *Rudolf II.*, s. 413. Císař vytrvale odmítal potvrdit obě tyto mírové smlouvy. (...*Su Majestad „no se determinara en confirmar la tregua con el Turco (...) lo tratado con los Ungaros...“*). Srov. NA Praha, Sbírká opisů – cizí archivy, Simancas, kart. 1, bez foliace, autor Don Guillén de San Clemente 12. dubna 1608 (původně šifrováno).

¹³⁵ Týž, *Pád*, s. 144.

¹³⁶ Josef Janáček jeho jméno v knize *Rudolf II. a jeho doba* uvádí jako Caetano, v dřívější publikaci *Pád Rudolfa II.* Caetano.

¹³⁷ J. JANÁČEK, *Pád*, s. 149-150.

¹³⁸ Týž, *Rudolf II.*, s. 427.

¹³⁹ Tamtéž, s. 428.

vešel do dějin jako tzv. libeňský mír.¹⁴⁰ Bratři jej stvrdili 25. června 1608 na libeňském zámku, podle něhož získal tento mír název.¹⁴¹

6.4 Nesplněné celoživotní přání

Narozdíl od svého předchůdce Juana de Borja se snažil mít širší rozhled, co se týkalo dění okolo dvora i jiných událostí té doby.¹⁴² Vzhledem k jeho dlouhému pobytu v Praze znal české poměry opravdu velmi dobře. Na druhou stranu mu lze vytknout menší schopnost orientace v zahraničních událostech a menší zájem o ně, což ale byla dle mého názoru otázka až jeho posledních let života, kdy se zhoršoval jeho zdravotní stav. San Clemente přece jen pocházel ze starší generace, takže již neměl kontakty s novými skupinami, které se utvářely. Bylo nad jeho síly dokázat se plně věnovat tolika novým situacím a tendencím, které se na sklonku jeho života v Evropě objevovaly, včetně španělského dvora. Avšak v dřívějších letech jeho zájem o zahraniční události může potvrdit např. fakt, že si nechal přeložit do španělštiny německý text zprávy z roku 1589 císařského vyslance a šlechtice Mikuláše Varkoče, který ve funkci císařského vyslance navštívil na konci 16. století dvůr regenta Borise Godunova v Moskvě.¹⁴³

San Clemente v Praze strávil bez mála třicet let svého života. Nutno podotknout, že víceméně nedobrovolně, jelikož si přál do Španělska se vrátit a chtěl tam také zemřít. Možná k tomu, že se v Praze necítil dobře, přispěla také odlišná jazyková oblast. Ačkoliv španělština byla, hlavně mezi vyššími společenskými kruhy, rozšířená, přesto cizina se jen málokdy stává člověku skutečným domovem. Také atmosféra, kromě pernštejnského salónu, nebyla u dvora zrovna přátelská. Panovala tam rivalita a nedůvěřivost. Takové prostředí pro stárnoucího a navíc na smrt nemocného člověka, nebylo vůbec vhodné.

¹⁴⁰ Libeňský mír představoval smlouvu o rozdělení moci. Matyáš získal Uhry, Moravu a rakouské země. České stavy zůstaly věrné Rudolfovi, který si tak udržel Čechy, Slezsko a Lužici. Na oplátku za tuto věrnost byl ale o rok později nucen vydat Majestát.

¹⁴¹ Srov. V. ČERNÝ, *Vyslanec*, s. 152.

¹⁴² Oproti Borjovi byl také méně hrdý a měl více smyslu pro praktičnost. Srov. J. ARIENZA ARIENZA, *Bohemia*, s. 52.

¹⁴³ Srov. A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 789.

Jeho dobrodružné mládí si totiž na stárnoucím vyslanci vybralo svou daň. Shodli se na tom i tehdejší lékaři. Již od roku 1591 sháněl vyslanec písemně pomoc také u zahraničních lékařů katolických zemí. Jejich rady a doporučení zejména ohledně jídelníčku a různých léčebných procedur byly až do roku 1597 postupně zaznamenávány do jedné knihy, která se zachovala až do dnešních dní a je uložena ve Strahovské knihovně v Praze. San Clemente začal v pozdějším věku ztrácet schopnost pohybu horních i dolních končetin, na sklonku života mu dokonce úplně ochrnuly nohy. Tento zdravotní handicap mu komplikoval vykonávání jeho vyslanecké funkce. Byl proto nucen porušovat některá tehdejší pravidla, např. když při audienci u císaře nemohl stát, ale musel sedět. V důsledku nehybnosti také přibral na váze, což jeho stav ještě zhoršovalo. Jednalo se ale pouze o špatný stav po fyzické stránce, duševně byl stále naprosto zdrav a také paměť měl stále dobrou.¹⁴⁴

Když San Clemente umíral, přicestoval za ním do Prahy jeho příbuzný, Baltasar de Marradas y Pallas (1560 – 1638).¹⁴⁵ V Praze se později již jako vojenský guvernér království Čech „proslavil“ mimo jiné také přestavbou již zmiňovaného pražského kostela Panny Marie Vítězné. Kromě toho byli oba zakladatelé zamýšlené fraternity při klášteře kapucínů na Hradčanech, která nesla v názvu jejich jména a sice *Flagelantské bratrstvo dona Guilléna de San Clemente dona Baltasara Marradas*. Nicméně toto bratrstvo z důvodu nedostatku financí nikdy nezačalo oficiálně fungovat, ale byla tehdy např. vytištěna kniha dokládající jeho založení.¹⁴⁶

San Clemente během svého pobytu v Praze často žádal o povolení k návratu do své vlasti, ale administrativa Filipa III. byla pomalá. Navíc po něm Státní rada ještě roku 1608 žádala, aby se zúčastnil jarního zasedání českého sněmu, takže odjezd byl stále odkládán. V srpnu toho roku sice dorazil San Clementův nástupce Zúñiga, ale zastihl ho již na smrtelném loži.¹⁴⁷ Přání zůstalo nesplněno a jeho životní pouť se uzavřela v Praze 3. září 1608.¹⁴⁸ V kostele sv. Tomáše na Malé Straně se nachází votivní obraz, na kterém je navíc

¹⁴⁴ O přesné diagnóze a příčiny jeho churavění se ale dodnes vedou spory. Podrobněji I. ŠPERLING, *Giulimo*, s. 42 a V. ČERNÝ, *Vyslanec*, s. 145 – 146 a s. 151 – 153.

¹⁴⁵ Zemřel rovněž jako San Clemente v Praze, přičemž pohřben byl v kostele sv. Jiljí. Srov. P. ŠTĚPÁNEK, *Praha*, s. 24 a 38.

¹⁴⁶ Více informací a odkazy např. J. KAŠPAROVÁ, *Kněžní dary*, s. 144.

¹⁴⁷ Srov. V. ČERNÝ, *Vyslanec*, s. 154.

¹⁴⁸ V témže roce jako zemřela rovněž Marie Manrique de Lara (pozn. autorky).

znázorněna jeho podobizna.¹⁴⁹ Tento obraz kostelu sám daroval.¹⁵⁰ Před vchodem do lodi se nachází také San Clementův náhrobek. Původně tato mramorová deska označovala hrobku, kterou dal sám zřídít v roce 1597, nicméně ne pro sebe, ale pro své krajany, kteří rovněž žili v Čechách. Mezi slovy Ave Maria je vyobrazena heraldická Davidova hvězda.¹⁵¹

6.5 Don Guillén a inscenace Oldřicha Daňka „Španělé v Praze“

Na tomto místě by se slušelo rovněž zmínit, že téma španělských vyslanců, resp. konkrétně osobnost Guilléna de San Clemente, nepoutá pozornost pouze historiků. Zaujalo totiž také předního českého režiséra, scénáristu, dramatika a spisovatele v jedné osobě, Oldřicha Daňka (1927 – 2000). V roce 1987 natočil televizní inscenaci *Španělé v Praze*, kterou od té doby několikrát odvysílala Česká televize. Scénář, který čítá 64 stran,¹⁵² je uložen ve Spisovém archivu České televize, kde mi bylo umožněno do něj nahlédnout.¹⁵³

Kromě toho v divadelním oddělení Městské knihovny v Praze je k dispozici soubor pěti článků novinové kritiky z roku 1988. Inscenaci novináři ohodnotili vesměs kladně. Ve Svobodném slovu ze 4. srpna 1988 se pochvalně píše o jazykových prostředcích a jsou zde také nastíněny dvě hlavní postavy (zároveň jediné postavy, jelikož jde o inscenaci o dvou hercích). Jedná se o španělského vyslance Guilléna de San Clemente Marii Manrique de Lara, které ztvárnili Jiří Adamíra a Hana Maciuchová. Ve Svobodném slovu je tedy doslovně napsáno: „Na jedné straně noblesní „celoživotní“ diplomat, jenž dochází k ironicky posmutnělému poznání, že veškeré své snažení obětoval nesplnitelné iluzi, na straně druhé žena, která se rozhoduje bez ohledu na společenské konvence i politické intriky vychutnat dočasný okamžik soukromého štěstí. To vše prostřednictvím vytříbeného jazyka, barvitého slovníku, v němž duchaplné bonmoty vzápětí střídají obecnější filozofické úvahy spojující počátek 17. století¹⁵⁴ s dneškem.“ Na druhou stranu ne ve všech člancích novináři jen chválili.

¹⁴⁹ Také v lobkovické galerii se zachoval jeho portrét od neznámého mistra. Viz. J. FORBELSKÝ, *Španělé*, s. 16 a obrazová příloha č. VI v mé práci.

¹⁵⁰ Viz. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 359.

¹⁵¹ Srov. W. FAIX – K. MAREŠ, *Kostel*, s. 59.

¹⁵² Nestránkované úvodní listy nejsou do celkového počtu zahrnuty.

¹⁵³ Za laskavé zapůjčení scénáře bych ráda poděkovala panu dr. Gustavu Erhartovi.

¹⁵⁴ Počátkem 17. století je míněn rok 1603.

V Rudém právu Vladimír Procházka po několika slovech uznání, co se týká přípravy a výkonu herců, přidává na závěr tuto výtku: „Ale marná sláva, byla to tak trochu slavnostně kostýmovaná letní nuda. Mluvilo se, moralizovalo, se slovíčky se pohrávalo a intrikovalo, ale vlastně se přitom nic nedělo. I tak dobrý dramatik, jakým Oldřich Daněk nesporně je, by si měl sám ukládat určitá omezení a znovu si připomenout známou pravdu, že méně je mnohdy více.“¹⁵⁵

Ještě bych dodala, že na rozdíl od odborné literatury,¹⁵⁶ kde je San Clemente vykreslován mimo jiné jako velký obdivovatel Polyxeny z Lobkovic ve smyslu téměř až platonické lásky, toho času podruhé ovdovělé, v inscenaci *Španělé v Praze* na mne jejich vztah působil jako vztah otce a dcery či strýce a neteře. Možná to ještě umocnil fakt, že i samotná Polyxena zde vyslance oslovovala „strýčku Guilléne“. Jinak z mého pohledu Oldřich Daněk San Clementovy dojmy vyličil celkem zdařile. Ve vyslancových slovech byla cítit únava z mnohaletého boje s převážně protestantskou Prahou a tvrdohlavým císařem Rudolfem, který mu jeho úlohu spíše ztěžoval než ulehčoval. Je však otázkou, do jaké míry bylo pravděpodobné, že alespoň v koutku duše měl San Clemente Prahu rád. Protože právě toto na závěr inscenace Polyxena tvrdí. Historická literatura se totiž shoduje, že don Guillén se celý svůj život toužil vrátit zpět do Španěl a zemřít tam a ne v Čechách.

¹⁵⁵ Článek *Daněkův pokusný skok* původně v: *Rudé právo*, roč. LXVIII., č. 181, 1988, s. 5.

¹⁵⁶ Např. I. ŠPERLING, *Gulielmo*, s. 43.

7 Baltasar de Zúñiga

San Clementův nástupce don Baltasar de Zúñiga, hrabě de Monterrey¹⁵⁷ nejprve sloužil ve vojenských službách. Roku 1588 se ve svých sedmadvaceti letech zúčastnil plavby španělské Armady. Poté působil v Itálii v civilní správě a odtud chyběl jen krok k jeho dráze diplomatické. Začínal ve funkci vyslance v Nizozemí, ačkoliv představoval spíše politického poradce. Své diplomatické schopnosti mohl plně rozvinout až ve Francii u dvora Jindřicha IV.¹⁵⁸ Avšak ať působil na jakémkoliv místě, v srdci zůstával velkým vlastencem, hrdým na svůj rodný kraj, španělskou Galicii. Také u madridského dvora vždy hájil galicijská práva.¹⁵⁹

Oproti svému předchůdci měl mladší Zúñiga větší přehled o událostech v zahraničí, především vzhledem k jeho nedávné zkušenosti se dvorem v Paříži a Bruselu. Bylo pro něho charakteristické, že vedl obratnou mezinárodní politiku. Snažil se tedy udržovat přátelské kontakty s mnoha dvory.¹⁶⁰

7.1 Další pokusy o řešení nástupnictví po Rudolfu II.

Zúñigovým hlavním úkolem u pražského dvora bylo zajistit vhodné následnictví po Rudolfu II. San Clemente krátce před smrtí Zúñigu poučil o tom, že zřejmě nejvhodnějším kandidátem je arcivévoda Matyáš.¹⁶¹ A to především z toho důvodu, že je to Rudolfův mladší bratr a že

¹⁵⁷ Jedná se o salamanský hraběcí rod. Jinak město Monterrey se nachází v provincii Ourense ve Španělsku. Viz. B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 172 a J. R. SLABÝ, *Čechoslovaquia*, s. 88.

¹⁵⁸ Srov. R. GONZÁLEZ CUERVA, *La embajada*, s. 67.

¹⁵⁹ Srov. J. R. SLABÝ, *Čechoslovaquia*, s. 88 a B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 172.

¹⁶⁰ Např. s milánským vévodou či nizozemským arcivévodou Albertem. Tyto dvě oblasti hrály důležitou roli v zahraniční politice Španělska. Zúñiga také přemýšlel o dynastické alianci mezi Španělskem a Polskem, jelikož doufal, že by rozšíření vlivu Španělska i do těchto odlehlejších oblastí mohlo podpořit protireformaci. Ovšem nic takového se nikdy neuskutečnilo. Srov. R. GONZÁLEZ CUERVA, *La embajada*, s. 66 - 68.

¹⁶¹ Resp. Matyáš nebo jeho bratři Maxmilián a Albert. A pokud by se jím nikdo nestal, tak se Španělsko alespoň mělo snažit, aby španělskému infantu náležely Čechy a postoupit Nizozemí. Viz. R. GONZÁLEZ CUERVA, *La embajada*, s. 74.

pokud by Španělsko podpořilo někoho jiného, šlechta by se mohla začít domnívat, že nástupnictví nemusí být vždy dědičné a že by se mohlo přistoupit také k volbě a to třeba i z řad právě šlechty.¹⁶²

Vyslanec se sice po celou dobu Rudolfova a Matyášova sporu pokoušel napětí mezi bratry mírnit, ale zároveň se snažil „zavděčit“ na obou stranách. Jednak sloužil Rudolfovi, ale na druhou stranu však podporoval nástupnictví Matyáše.

Matyášova moc mezitím začala nabývat na síle. Stal se uherským králem a také získal vliv v Uhrách a na Moravě.

Tento spor dvou bratrů - Habsburků představoval určité ohrožení protireformace, protože narušoval habsburskou moc a otázka nástupnictví byla stále nejistá. Co se týká spolupráce Španělska a Svaté Stolice v této záležitosti, byl patrný jejich odlišný záměr.¹⁶³ Papež Pavel V. neměl téměř žádnou důvěru v Matyáše a to kvůli jeho špatnému vztahu k Rudolfovi a také kvůli tomu, že mezi jeho rádci bylo mnoho protestantů. Vadily mu i Matyášovy ústupky ve věcech víry, které učinil, aby se stal uherským králem. Z toho důvodu by papež i církevní volitelé viděli rádi na císařském trůnu např. arcivévodu Alberta nebo Ferdinanda.¹⁶⁴

Španělsko zase velmi pobouřilo, když Rudolf II. vydal 9. července 1609¹⁶⁵ pod nátlakem stavů Majestát na náboženskou svobodu, což znamenalo písemné potvrzení České konfese z roku 1575. Zároveň si Španělé nebyli úplně jisti rozhodnutím, zda podporovat Matyáše, protože roku 1608 dal až příliš slibů protestantům.¹⁶⁶

¹⁶² Tamtéž, s. 68.

¹⁶³ Zúñiga výborné vztahy také s papežskými nuncií. Je ale pochopitelné, že papež a potažmo jeho nunciové měli za obranu katolicismu ve střední Evropě větší zodpovědnost než španělští vyslanci. Kdyby katolická protireformace nebyla úspěšná, vina by byla přičítána především jim. Viz. P. MAREK, *¿Aliados*, s. 29.

¹⁶⁴ Přičemž např. ještě vévoda z Lermu jako kandidáta upřednostňoval Ferdinanda Štýrského, jelikož byl horlivým katolíkem a také loajální vůči Filipu III. Sasko zase zvažovalo jako kandidáta Leopolda Pasovského. Srov. R. GONZÁLEZ CUERVA, *La embajada*, s. 69 - 72.

¹⁶⁵ Alespoň na mezinárodním poli nevypadala situace pro Španělsko v roce 1609 tak špatně. Toho roku probíhalo jednání o španělsko – nizozemském příměří, které bylo nakonec uzavřeno na dobu dvanácti let. S Anglií Španělsko už také neválčilo – konflikt byl ukončen londýnskou smlouvou roku 1604. Viz. Bohumil BAĎURA, *Čechy nebo Alžír?*, in: ČČH 3, 2002, s. 586 – 628, zde s. 590.

¹⁶⁶ Srov. R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 282.

A tak Španělsko přišlo na podzim roku 1610 s novým plánem nástupnictví. Jednalo se o to, že by měl být zvolen infant Carlos, prostřední syn Filipa III., přičemž dokud nedosáhne plnoletosti, měl mu s vládou pomáhat Matyáš. Něco takového ale španělský vyslanec důrazně odmítal a považoval to za nemožné. Dále prosazoval pouze kandidaturu Matyáše.¹⁶⁷

Na začátku roku 1611 tedy bylo nástupnictví stále nejisté. Situaci ztěžovalo také to, že Rudolf II. odmítal přijímat a číst korespondenci, která mu přicházela. Zároveň začala jednání, jejichž cílem bylo jmenovat Rudolfova bratrance Leopolda Pasovského¹⁶⁸ římským králem.¹⁶⁹ Zúñigova neustálá snaha prosazovat Matyáše se zdála být již marná.¹⁷⁰

30. ledna 1611 vpadlo do Čech a posléze do Prahy vojsko Leopolda Pasovského. Rudolf se prostřednictvím pasovského vojska chtěl pokusit o zvrát. Španělé tento čin považovali jako další z řady Rudolfových chybných kroků. Také Zúñiga chtěl pomoci a byl ochoten dát své prostředky na vyplacení pasovských.

7. února 1611 se nuncius Salvaggio a Zúñiga sešli s Leopoldem v kapucínském klášteře na Hradčanech. Oba naprosto nesouhlasili s jeho akcí. Leopold sice namítal, že díky pasovským má velkou šanci zpacifikovat stavy a připravit je o Majestát, ale tomu ani jeden z nich nevěřil. Nekompromisně vyžadovali, aby Leopold tažení pasovských okamžitě zastavil a vojsko rozpustil. Z jejich pohledu vpád pasovských představoval v podstatě završení celé nešťastné Rudolfovy vlády.¹⁷¹ Nicméně, v zájmu španělských vyslanců nikdy nebylo, aby došlo k pošpinění jména císařova nebo kteréhokoliv jeho příbuzného. Proto se Zúñiga snažil

¹⁶⁷ Jedinou možností by bylo, kdyby Matyáš Carlose adoptoval a přenechal mu vládu nad Čechami. Srov. R. GONZÁLEZ CUERVA, *La embajada*, s. 74.

¹⁶⁸ S Leopoldem Pasovským měla španělská státní rada zkušenosti již před tím. Roku 1610 se totiž na ni obrátil s žádostí o pomoc a to ve věci dobytí Jülišska. Je celkem pochopitelné, že Španělsko nejevilo přílišnou ochotu opět se angažovat ve středoevropském prostoru a plýtvat tak své síly. Navíc příliš nedůvěřovali ani jeho agentu Tengnagelovi, který se snažil přesvědčit Rudolfa II. o tom, že mu Zúñiga odmítá dát španělskou finanční. Rozhodnutí nakonec rada přenechala Zúñigovi. Pokud měl Leopold, když podával žádost španělské státní radě, alespoň nějakou naději na pomoc, Zúñigova odpověď veškerou pohřbila. Viz. J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 468 a B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 202.

¹⁶⁹ Matyáš i jeho bratr arcivévoda Maxmilián se tímto cítili být rozhořčeni. („...alterando y disgustando con el Señor Archiduque Leopoldo...“). Srov. . NA Praha, Sbirka opisů – cizí archivy, Simancas, kart. 2, bez foliace, Baltasar de Zúñiga Filipovi III. 3. února 1611.

¹⁷⁰ Bratranec arcivévoda Leopold Pasovský byl mladším synem Ferdinanda Štýrského a Markéty Španělské. Srov. R. GONZÁLEZ CUERVA, *La embajada*, s. 71 a s. 77 – 78.

¹⁷¹ J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, zejm. s. 478 - s. 488.

při jednání stavů s Rudolfem a Leopoldem dbát o to, aby se k nim stavové chovali v rámci možností s úctou. Přes všechny Rudolfovy přešlapy Madrid i Řím se shodovaly na tom, že Rudolfovo odstoupení by mělo odpovídat císařské důstojnosti. Nic to však neměnilo na tom, že Zúñiga jednoznačně odsuzoval Leopoldovy a Rudolfovy činy ohledně vpádu pasovských.

Koncem února vytáhl Matyáš s vojskem na Prahu. Do akce se zapojilo i stavovské vojsko a pasovští nakonec ustoupili. Den před Matyášovou korunovací Rudolf odsouhlasil abdikací podmínky. Tím, kdo se o to zasloužil především, byl Zúñiga.¹⁷² Rudolf byl tedy sice donucen odstoupit a Matyášovi postoupil země Koruny české, ale zůstal mu císařský titul a mohl i nadále pobývat v Praze.¹⁷³

Matyášově korunovací nyní zdánlivě nestálo nic v cestě, ale nakonec se znovu přihlásili stavové. Za projevenou podporu vyžadovali splnění radikálních požadavků. Patřilo mezi ně: 1. právo konat krajské sjezdy bez králova povolení 2. právo shromáždit vojsko 3. potvrzení česko – slezské stavovské konfederace 4. právo uzavřít podobnou konfederaci s ostatními zeměmi Koruny české a se stavy uherskými a rakouskými. Matyáš ale potvrdil pouze třetí požadavek, zbytek slíbil projednat na příštím zemském sněmu. Avšak v korunovačním reversu musel potvrdit ještě platnost Rudolfova Majestátu.¹⁷⁴

Matyáš byl korunován českým králem 23. května 1611. Na trůn byl zvolen i bez uplatnění dědického práva, což mohlo pro Habsburky do budoucna znamenat ohrožení. Mohlo to sloužit jako precedent pro jiné kandidáty na český trůn.¹⁷⁵

Přípravy na jeho zvolení římským králem byly 20. ledna 1612 přerušeny náhlým úmrtím Rudolfa. V důsledku toho byl Matyáš záhy v červnu 1612 zvolen s podporou Španělska také císařem. A Praha ztratila po téměř třiceti letech statut sídla panovníka, jelikož

¹⁷² Týž, *Pád*, s. 180.

¹⁷³ Viz. R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 282.

¹⁷⁴ Matyáš se sice snažil generální sněm oddalovat, ale zároveň si byl vědom, že bez jeho svolání nemůže počítat s penězi z berní, které tolik potřeboval, jelikož stavové měli výsadu povolování zemské berně. Svolal je tedy až na konci ledna 1614 v Českých Budějovicích. Sněm skončil téměř bez výsledků, a tak se rozhodující střet zájmů očekával na pražském generálním sněmu, který se konal v červnu 1615. Stavové kvůli své nejednotnosti, nepřipravenosti či také neúčasti bez vážného opodstatnění některých svých členů nedosáhli prosazení požadavků, navíc se sami svým rozhodnutím připravili o výhodu, když povolili zemskou berní po dobu příštích pěti let. Podrobněji J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 7 – 10 a V. BŮŽEK, *Společnost*, s. 466.

¹⁷⁵ Srov. J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 12 a s. 24.

Matyáš se rozhodl pro Vídeň. Situace se sice na čas uklidnila, ale Španělsko se opět začalo obávat příštího následnictví, neboť Matyášovi bylo již 55 let a dosud byl bez potomka.¹⁷⁶ Navíc během této dlouholeté dynastické krize došlo k posílení sebevědomí nekatolických stavů nejen v Čechách, ale i na Moravě a v dědičných habsburských zemích.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Podrobněji R. GONZÁLEZ CUERVA, *La embajada*, s. 79, P. MAREK, *¿Aliados*, s. 33. a R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 283.

¹⁷⁷ Matyáš zpočátku projevoval sklony spolupracovat se stavy, záhy od nich ale upustil. Nicméně Majestát zůstal zachován. Podrobněji J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 5 a s. 7.

8 Hrabě Oñate

Poslední z řady španělských vyslanců tohoto období don Iñigo Vélez de Guevara y Tasis, hrabě de Oñate nejprve sloužil ve vojenské službě ve Flandrech a poté např. v Turíně.¹⁷⁸

Roku 1617 vystřídal na postu vyslance v Praze svého předchůdce Zúñigu, který se poté vrátil do Španělska, stal se ministrem a rádcem krále Filipa III.¹⁷⁹ Rovněž byl jmenován členem španělské Státní rady (Consejo de Estado),¹⁸⁰ přičemž platil za předního znalce středoevropských poměrů. Zemřel v Madridu roku 1622.¹⁸¹

8.1 Cesta Ferdinanda Štýrského na český trůn a Oñatova smlouva

Hrabě Oñate se zapsal do dějin především po něm pojmenovanou tzv. Oñatovou smlouvou z 20. března 1617, která řešila otázku nástupnictví mezi štýrskou a španělskou větví Habsburků v Čechách, Uhrách i Říši v případě, že by císař Matyáš neměl legitimního následníka. Byla ujednána v Praze. Filip III. se v ní zřekl práv na území středoevropských Habsburků výměnou za nárok na Alsasko a území v Itálii,¹⁸² přičemž českým králem se měl stát Ferdinand Štýrský.¹⁸³

O Ferdinandovo nástupnictví se zasazovala celá prošpanělská strana, která zvala na projednávání otázky nástupnictví také státní úředníky a soudce, přičemž tato jednání se

¹⁷⁸ Srov. A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 789.

¹⁷⁹ Viz. A. UBIETO ARTETA a kol., *Dějiny*, s. 789.

¹⁸⁰ Podle Bohdana Chudoby i J. R. Slabého stál v čele také Státní rady Itálie (Consejo de Italia). Slabý rovněž tvrdí, že zastával také funkci vychovatele a později hlavního komorníka Filipa IV. Viz. J. R. SLABÝ, *Chechoslovaquia*, s. 88. a B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 172.

¹⁸¹ Viz. např. P. MAREK, *Svědectví*, s. 190.

¹⁸² Tato území Španělsku ale nakonec postoupena nebyla.

¹⁸³ S Ferdinandem Štýrským jako svým nástupcem počítal v roce 1617 i Matyáš, který ho také za tímto účelem adoptoval. Viz. J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 13.

konala buď u Oňateho¹⁸⁴ nebo v domě Zdeňka Vojtěch Popela z Lobkovic.¹⁸⁵ Především on se také měl postarat o to, aby byl Ferdinand zvolen, protože věděl, jak ovlivnit stavy i kohokoliv dalšího. Počítal i s podporou pražských měst i těch, kteří nestáli ani na straně katolické ani protestantské. Plán se nakonec relativně vydařil. Kdysi odbojná stavovská opozice se nyní stala celkem poslušnou a to včetně většiny jejich vůdčích radikálních osobností jako byli kalvinisté a stoupenci Jednoty bratrské Václav Budovec z Budova a Václav Vilém z Roupova, či a luteráni Jáchym Ondřej Šlik a Vilém st. z Lobkovic.

Totíž 7. června 1617 projeví ze stavů nesouhlas se zvolením, resp. spíše přijetím, Ferdinanda za českého krále jen zemský soudce Linhart Colona z Felsu (1565 – 1620) a toho času ještě karlstějnský purkrabí Jindřich Matyáš Thurn (1567 – 1640), který navrhoval vše odložit na generální sněm.¹⁸⁶ Zdeňk Vojtěch Popel z Lobkovic se také na stavy snažil tlačit „právní“ cestou. Tvrdil jim, že svobodná volba krále už v právních předpisech není.¹⁸⁷ Ať už tomu bylo jakkoliv, nikdo z nich nahlas neprotestoval.

Také zůstává otázkou, proč se nikdo z opozice nezaštiťoval Matyášovým slibem z roku 1611, kdy tvrdil, že za svého života nebude jednat o nástupnické otázce. Stavové

¹⁸⁴ Je možné, že Oňate také mohl přispět nějakými penězi ve prospěch zdárného jednání, ale žádné prameny to s jistotou nepotvrzují. Navíc je třeba vzít v úvahu, že Zúñiga po sobě zanechal v Praze nemalý dluh a od Oňateho se očekávalo, že jej splatí. Podrobněji J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 40 (poznámkový aparát).

¹⁸⁵ Zásluhy Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic oceňoval i Oňate. V roce 1617 dokonce navrhl, aby Lobkovic obdržel Řád zlatého rouna, jedno z nejvyšších habsburských vyznamenání. Navrhovali to před ním již i San Clemente a Zúñiga. Přesto řád získal až po bitvě na Bílé hoře. Srov. P. MAREK, *Svědectví*, s. 114 a B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 209.

¹⁸⁶ Jan P. Kučera ještě poukazuje také na nejvyššího hofmistra, katolíka s umírněně opozičními sklony Adama z Valdštejna, přičemž ten svůj nesouhlas s volbou Ferdinanda vyjádřil na úřednické audienci u císaře. Při konečném hlasování ale byl pro, ačkoliv kvůli nemoci nemohl hlasovat osobně, ale pouze písemně. Podrobněji J. P. KUČERA, *Stavovská*, zejm. s. 13, s. 20 – 21 a s. 26 – 27.

¹⁸⁷ V Čechách stále platil lucemburský princip stavovské volby tzn., že k volbě docházelo jen, pokud nebyl žádný následník z vládnoucí dynastie. V opačném případě byly uznány nároky dědice, tedy jednalo se o jakousi „dědičnou volbu“. Přičemž Ferdinand Štýrský, který byl díky Matyášově nyní jeho synem a tudíž pravnukem Ferdinanda I., který využil požáru Pražského hradu roku 1541, který poškodil desky zemské, do nichž bylo původně zapsáno, že dědičné právo mu nebylo stavy přiznáno. Díky tomuto požáru ale již tento důkaz neexistoval. Srov. tamtéž, zejm. s. 14, s. 17 a s. 23 – 24.

zkrátka tehdy selhali. Nepanovala mezi nimi téměř žádná shoda¹⁸⁸ a navíc jejich vůdci se stali pasivními. O jednu ze svých hlavních výhod – právu rozhodovat o placení zemské berně se sami připravili na generálním sněmu před dvěma lety, takže ani s touto „zbraní“ nemohli počítat. Mnozí z nich proto byli s nástupnictvím Ferdinanda smířeni i na stavovské schůzi v Karolinu 6. června 1617 a tudíž ve výsledku vlastně ztratila význam. Záhy byl totiž Ferdinand Štýrský naprostou většinou přijat za českého krále. Katolická strana se ještě pod dojmem hladkého průběhu pokusila ve Ferdinandově reversu zrušit Majestát, ale tentokrát narazila alespoň na mírný odpor, takže kardinál Khlesl¹⁸⁹ radil Ferdinandovi ustoupit a Majestát potvrdit, aby si nekomplikoval cestu ke korunovaci. Tak se stalo a korunovace proběhla 29. června. Za měsíc později potom potvrdil Ferdinand již jako král Ferdinand II. Oňatovu smlouvu.¹⁹⁰

O vyslanci Oňatem se také tvrdí, že měl dle tradice společně s aragonským převorem karmelitánů Domingem Ruzolou později rozhodnout o osudu Čech. Na vítězné katolické vojsko v bitvě na Bílé hoře věnoval vyslanec množství peněz.¹⁹¹ V Praze sloužil až do roku 1624. Poté působil ještě jako vyslanec v Římě a ve státní radě. Na sklonku života se ještě vrátil k vyslanecké funkci, tentokrát jako vyslanec mimořádný ve Vídni. Zemřel v roce 1644.¹⁹²

¹⁸⁸ Neshodovali se mimo jiné v otázce preferencí zahraničních spojenců ani v otázce konfesijní. Byli mezi nimi kalvinisté a stoupenci Jednoty bratrské, kteří by jako nového vládce rádi viděli Fridricha Falckého a naopak luteráni zase saského kurfiřta. Navíc ti luteráni, kteří podepsali tzv. Formule concordie, striktně zavrhovali jakékoliv jiné vyznání než právě to jejich. Viz tamtéž s. 19.

¹⁸⁹ Kardinál Melchior Khlesl byl také blízkým poradcem Matyáše (pozn. autorky). Khlesl neměl dobré vztahy s Oňatem, protože každý měl odlišný názor na přistupování k protestantům. Kardinál viděl určitý modus vivendi v neustálém chlácholení protestantů určitými sliby, jejichž splnění by se odkládalo a vlastně ani nikdy nesplnilo. Jenže španělský vyslanec nebyl ochoten protestantům být jen něco slíbit. Srov. B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 215.

¹⁹⁰ Více informací R. VONDRA, *Česko – španělské vztahy*, s. 283 a J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, zejm. s. 22 – 30.

¹⁹¹ Nebo také Dominik à Jesú María Aragonský byl převorem karmelitánů a v roce 1620 duchovním katolického vojska, které porazilo Fridricha Falckého na Bílé hoře. Srov. P. ŠTĚPÁNEK, *Španělé*, s. 36 a s. 61.

¹⁹² Viz. B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 172.

9 ZÁVĚR

Španělsko bylo a stále je silně katolickou zemí, navíc Španělé v historii patřili k oddaným bojovníkům za věci katolické církve a proti nepřátelům „kříže“. Důkazem toho může být např. využívání inkvizice či snaha obrátit na víru původní obyvatelé při dobývání Ameriky. Zároveň díky prostředkům z těchto dobovačných akcí měli také větší finanční potenciál v tomto směru, tj. obracení na víru ve vztahu k ostatní Evropě. To potvrzuje také např. fakt, že Filip II. byl protestanty nazýván „jižním démonem“.¹⁹³

Předchozí charakteristika mírně naznačuje, s jakým záměrem byli španělští vyslanci na říšský dvůr posíláni. Šlo jim především o to, aby nedošlo k úpadku moci katolické církve v konfesijně problematické střední Evropě. To vyžadovalo nejen diplomatické kvality, (které byly vlastní snad všem zmiňovaným vyslancům kromě Chantonnayho, jenž byl propuštěn), ale také značné finanční prostředky. Čas od času bylo totiž „nutné“ někoho podplatit, aby jednal v jejich zájmu. Také ostatní náklady spojené s vyslaneckou činností byly značně vysoké. Španělští vyslanci sice pobírali pravidelnou rentu, ale ta mnohdy nemohla pokrýt všechny výdaje na reprezentaci. Proto do Madridu často posílali žádosti o další finanční prostředky.

Co se týká možností českých panovníků svobodně rozhodovat o záležitostech v zemi, většinou se snažili udržet si alespoň malou nezávislost, ačkoliv uznávali nadřazenost španělské větve Habsburků nad jejich rakouskou. Španělští vyslanci se samozřejmě snažili panovníky ovlivňovat, ale obzvlášť někteří jim stejně působili velké starosti, jako např. Maxmilián či jeho syn Rudolf. První jmenovaný v mládí dokonce cítil určité sympatie k protestantismu. Rudolf zase sice zpočátku působil jako snáze ovlivnitelný panovník, avšak čím byl starší, tím se stávala jeho osobnost komplikovanější. S císařem se pak jednalo velmi těžce. Navíc již v době San Clementova příchodu ke dvoru roku 1581 vykazoval Rudolf známky duševní nestability. San Clementemu se nikdy nepodařilo císaře přimět, aby důrazně hájil katolické zájmy, ani ho přemluvit, aby se více angažoval ve vysoké evropské politice. Přitom španělský král v něho vkládal velké naděje.

¹⁹³ Srov. NA Praha, fond V. Kybal, Filip II., s. 1 a s. 6.

Další otázkou bylo, zda vyslanci vždy jednali v souladu se zájmy katolické víry. Dá se říci, že v naprosté většině ano, rozhodně pokud šlo o jejich vyslaneckou funkci. Nicméně je známo, že kupříkladu San Clemente udržoval přátelský vztah s Giordanem Brunem, který se později svými názory katolické církvi velmi protivil. Patřilo to ale mezi vyslancovy soukromé záležitosti, které navíc těžko mohly být považovány za záměrně protikatolické, protože oba muže tehdy spojovaly především podobné intelektuální zájmy.

Důležitým faktorem také bylo, že v zemi tolik nábožensky nejednotné se španělským vyslancům dařilo plnit svou funkci jen s obtížemi. Tím spíše, když měli nekatoličtí stavové na své straně výhodu schvalování berní, díky níž mohli na panovníky působit nátlak. Bylo jasné, že Čechy a Říše se nikdy nemohou stát převážně katolickou oblastí, jakou představovalo Španělsko. Přesto bylo nutné udržovat alespoň jakýsi status quo, přinejmenším pokud šlo o udržení trůnu.

Zúñiga měl za úkol vyřešit nástupnickou krizi, která začala propukat na sklonku Rudolfova života. Zúñiga se ohledně následnictví na říšský trůn vyjádřil o možnosti kandidatury Filipa III. jako o nevhodné, taktéž nesouhlasil s kandidaturou Leopolda Pasovského. Ve věci nástupnictví jednal ve prospěch Rudolfova bratra Matyáše, přičemž co se týká jejich roztržky, snažil se španělský vyslanec rozbroje mezi nimi mírnit. Stejným způsobem k problému přistupoval Zúñigův předchůdce San Clemente, jelikož v zájmu Španělska bylo především zachovat důstojnost členů habsburského rodu.

Španělští vyslanci tedy jednali v duchu protireformačních snah, v jejichž pozadí však stála touha po moci. Usilovali o to, aby česká koruna zůstala v držení rodu Habsburků, jelikož představovala předstupeň k té císařské. Součástí tohoto úsilí byla obrana principu dědičnosti české koruny oproti přesvědčení českých stavů, že mají právo panovníka volit. Tento spor vyvrcholil roku 1617, kdy se jednalo o nástupu Ferdinanda Štýrského na český trůn. Tehdy ale pasivita stavů na sněmech v letech 1614, 1615 i v roce 1617 Habsburkům situaci usnadnila. Nekatoličtí stavové zpočátku mohli těžit ze svého výhodnějšího postavení. Měli totiž výsadu schvalovat berně, takže si směli vzhledem k panovníkovi klást podmínky. Ostatně podobným způsobem si stavové roku 1575 na Maxmiliánovi vymohli slib České konfese. Ačkoliv je pravda, že tehdy se císař nacházel ve svízelnější situaci, protože kromě daní mu šlo hlavně o souhlas s korunovaci jeho syna Rudolfa. Zůstává tedy záhadou, proč roku 1615 stavové učinili tak ochromující krok, jako byl souhlas s placením daní na pět let dopředu. Sami se uvrhli do situace, kdy nad panovníkem ztratili veškerou moc. Ocitli se najednou v roli jakýchsi šachových figurek, se kterými katolická moc mohla manipulovat, jak

se jí zlíbilo. Tím spíš, když bylo očividné, že se až na dvě výjimky dají všichni snadno zmanipulovat či zastrašit. Díky všem těmto okolnostem měl Ferdinand Štýrský cestu k českému trůnu mnohem jednodušší. Až když bylo Ferdinandovo nástupnictví stvrzené a chystala se jeho korunovace, teprve tehdy se nekatolické stavy zmohly alespoň na částečný odpor. Protestovaly proti zrušení Rudolfova Majestátu, kterým chtěla katolická moc své plány dovést do konce. Protože ale nebylo ve Ferdinandově zájmu zkomplikovat na závěr dosud celkem hladký průběh dosazení na trůn, protentokrát ustoupil a Majestát znovu potvrdil.

A jaký že byl celkový výsledek jejich působení? Podle mého názoru sice lze vyjmenovat řadu dílčích neúspěchů (Maxmiliánovy sklony k protestantství a Česká konfese, Majestát na náboženskou svobodu, Rudolfova neochota oženit se s „vhodnou“ nevěstou a mít legitimního potomka, konflikt Rudolfa s Matyášem a zrod nástupnické krize, vpád pasovských), ale na druhou stranu celkově dokázali, aby český i říšský trůn, a tím pádem i veškerá moc, zůstaly v držení habsburského rodu.

V celkovém shrnutí působení španělských vyslanců bych se ještě přiklonila k popisu vývoje Václava Černého, který jej vztahuje k husitství a časovému odstupu od něj. Vyslanec Monteagudo si ještě pokládal otázku, kdo to ti husité jsou, San Clemente se na ni příliš ptát nemusel, Oňate potom už vůbec ne.¹⁹⁴ Na tomto místě bych si dovolila tuto myšlenku trochu rozvést. Od dob husitské doby do Bílé hory už se pro katolickou církev na našem území neobjevila žádná tak silná hrozba, jakou v 15. století představovalo právě husitství. Nezformoval se žádný silný vojenský svaz, který by vyhrával množství bitev a působil tak bezprostřední ohrožení. Poslední bitva, ve kterou protestanté vkládali své naděje – Bílá hora, pro ně skončila porážkou. Navíc katolická moc se snažila průběžně dění v Evropě ovlivňovat a bojovat ve spolupráci se Svatou Stolicí proti reformaci, mimo jiné právě vysíláním schopných vyslanců na panovnické dvory.

¹⁹⁴ Srov. V. ČERNÝ, *Až do předsíně*, s. 274.

10 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

10.1 Prameny

10.1.1 Prameny nevydané

Národní archiv Praha, Sbíрка opisů – cizí archivy, Simancas, karton 1 a 2.

Národní archiv Praha, fond Vlastimil Kybal, karton 9 a 34.

10.1.2 Prameny vydané

BORJA, Juan de, *Empresas Morales – edición al cuidado de Rafael García Mahiques*, Valencia, Ayuntamiento de Valencia 1998.

MAREK, Pavel, *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Perštejna*, České Budějovice, Historický ústav Jihočeské univerzity 2005.

10.1.3 Literatura

ARIENZA ARIENZA, Javier, *Bohemia y España: Viajes oficiales y Diplomacia como vínculo de unión dinástica durante la segunda mitad del siglo XVI*, in: J. Opatrný (ed.), *Las relaciones checo – españolas, Ibero – Americana Pragensia, Supplementum 22*, 2008, s. 45 - 57.

BAĎURA, Bohumil, *Čechy nebo Alžír?*, in: ČČH 3, 2002, s. 586 - 628.

BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2010.

CERMAN, Ivo, *Pojmy ‚frakce‘, ‚strana‘ a ‚kabala‘ v komunikativní praxi dvořanů Leopolda I.*, ČČH 1, 2002, s. 33–54.

ČAPKA, František, *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha, Libri 2010.

ČECHURA Jaroslav, *České země v letech 1526 - 1583: první Habsburkové na českém trůně I.*, Praha, Libri 2008.

ČERNÝ Karel – HAVLÍK Jiří M., *Jezuité a mor*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2008.

ČERNÝ, Václav, *Až do předsíně nebes*, Praha, Mladá fronta 1996.

ČERNÝ, Václav, *Vyslanec San Clemente a některé otázky rukopisné*, in: Studie o rukopisech, 1966, s. 145 – 169.

EVANS, Robert John Weston, *Rudolf II. a jeho svět*, s. Praha, Mladá fronta 1997.

FAIX William – MAREŠ Karel, *Kostel a klášter sv. Tomáše. Augustiniáni na Malé Straně v Praze*, Praha, Onyx 2003.

FORBELSKÝ, Josef, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století*, Praha, Vyšehrad 2006.

GARCÍA MAHÍQUES, Rafael, *Empresas Morales de Juan de Borja: imagen y palabra para una iconología*, Valencia, Ayuntamiento de Valencia 1998.

GONZÁLEZ CUERVA, Rubén, *La embajada de Praga de Baltazar de Zúñiga (1608 – 1612)*, in: J. Opatrný (ed.), *Las relaciones checo – españolas, Ibero – Americana Pragensia*, Supplementum 22, 2008, s. 59 – 79.

HRDLIČKA, Jaroslav, *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, Brno, 3K 1997.

HRDLIČKA, Jaroslav, *Vlastimil Kybal doma a v exilu*, Louny, Obecní úřad Peruc 2001.

HROCH, Miroslav a kol., *Úvod do studia dějepisu*, Praha, SPN 1985.

CHUDOBA, Bohdan, *Španělé na Bílé hoře: Tři kapitoly z evropských politických dějin*, Praha, Vyšehrad 1945.

JANÁČEK, Josef, *Pád Rudolfa II.*, Praha, Brána 1995.

JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha, Paseka 1997.

KAŠPAR, Oldřich, *Ke španělským kulturním vlivům v předbělohorských Čechách*, in: Folia Historica Bohemica, Sv. 11, 1987, s. 381 – 399.

KAŠPAROVÁ, Jaroslava, *Knižní dary španělské šlechtičny Marie Manrique de Lara y Mendoza a španělského vyslance Guilléna de San Clemente jezuitské klementinské koleji v Praze*, in: Opera romanica 4, K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, Čtenář a jeho knihovna, 2003, s. 133- 156.

KAŠPAROVÁ, Jaroslava, *Příspěvek k působení španělských vyslanců Juana de Borja a Guilléna de San Clemente na dvoře Rudolfa II.*, in: Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků, 15, 1998, s. 141 – 161.

KAŠPAROVÁ, Jaroslava, *Španělské tisky 16. století z dílny pražského tiskaře Jiřího Nigrina*, in: Documenta Pragensia 10/1, Praha 1990, s. 209 – 218.

KAŠPAROVÁ, Jaroslava, *Španělské tisky Marie Manrique de Lara y Mendoza dochované v Roudnické lobkowiczské knihovně: zámek Nelahozeves*, Praha, Mezinárodní asociace bibliofilů 1995.

KUČERA, Jan P., *Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem*, in: Studia Comeniana et historica 28, 1984, s. 5 – s. 42.

KYBAL, Vlastimil, *O Španělsku*, Praha, Orbis 1928.

LACH, Jiří, *Josef Borovička. Osudy českého historika ve 20. století*, Praha, Academia 2009.

MAREK, Pavel, *¿Aliados o rivales? Apuntes sobre la colaboración política entre los embajadores españoles y los nuncios apostólicos en la corte imperial en la primera mitad del siglo XVII*, in: J. Opatrný (ed.), *Las relaciones checo – españolas, Ibero – Americana Pragensia, Supplementum 22*, 2008, s. 27 – 43.

NEUBERT, Karel a kol., *Karlův most*, Praha, Klas 1991.

PARKER, Geoffrey, *Filip II: Španělský král z rodu Habsburků. “nejmocnější křesťanský vládce“*, Praha, Brána, Knižní klub 1998.

POLIŠENSKÝ, Josef, *Tisíciletá Praha očima cizinců*, Praha, Academia 1999.

RYNEŠ, Václav, *El culto de Santiago de Compostela en Bohemia*, in: Ibero - Americana Pragensia, Supplementum 8, 1974, s. 135 - 145.

RŮŽIČKA, Milan a kol., *Bílá místa v dějinách*, Praha, Albatros Media 2010.

SLABÝ, Rudolf Jan, *Checoslovaquia: su presente, su pasado, sus relaciones culturales con España y los países iberoamericanos*, Madrid, Espasa – Calpe 1933.

ŠPERLING, Ivan, *Gulielmo de San Clemente – přítel Polyxeny z Lobkovic*, in: *Dějiny a současnost* 7, 1967, s. 42 - 44.

ŠTĚPÁNEK, Pavel, *Praha španělská*, Praha, Správa Pražského hradu 2009.

ŠTĚPÁNEK, Pavel, *Španělé v Praze 16. století*, in: *Documenta Pragensia XIX.*, 2001, s. 59 – 65.

UBIETO ARTETA, Antonio a kol., *Dějiny Španělska*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1999.

VONDRA, Roman, *Česko – španělské vztahy v předbělohorském období*, in: *Historický obzor XI – XII*, 2002, s. 280 - 283.

10.2 Elektronické (Internetové) zdroje

Oficiální webové stránky zámku Kynžvart, *Kynžvartské muzeum příběhů: Španělsko na Kynžvartu* [online].
[25. 12. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.kynzvalt.cz/story/storyC19.html>>.

11 SEZNAM PŘÍLOH

11.1 Obrazové přílohy

- I. Sousoší sv. Františka Borgiáše (1710) na Karlově mostě z roku v roce 1991.
- II. Sousoší sv. Františka Borgiáše na K. Mostě během rekonstrukce v prosinci 2011.
- III. Juan de Borja, Obraz neznámého mistra vlámské školy ze zámku v Roudnici.
- IV. Titulní list Empresas Morales... Juana de Borja.
- V. Emblém č. 69, J. de Borja, Empresas Morales.
- VI. Guillén de San Clemente, Obraz neznámého mistra vlámské školy ze zámku v Roudnici.
- VII. Guillén de San Clemente se sv. Kateřinou pod křížem, Obraz neznámého pražského malíře, kolem r. 1600, Česká provincie řádu sv. Augustina.
- VIII. Náhrobník krypty Guilléna de San Clemente v kostele sv. Tomáše v Praze.
- IX. Kostel sv. Tomáše v Praze.
- X. Ukázka scénáře inscenace Španělé v Praze (1987) - úvodní strana.
- XI. Totéž, s. 1.
- XII. Totéž, s. 43.
- XIII. Totéž, s. 56.
- XIV. Baltasar de Zúñiga, Obraz neznámého mistra vlámské školy ze zámku v Roudnici.
- XV. Iñigo Vélez de Guevara y Tasis, hrabě de Oñate.

12 PŘÍLOHY

12.1 Obrazové přílohy

Příloha č. I.

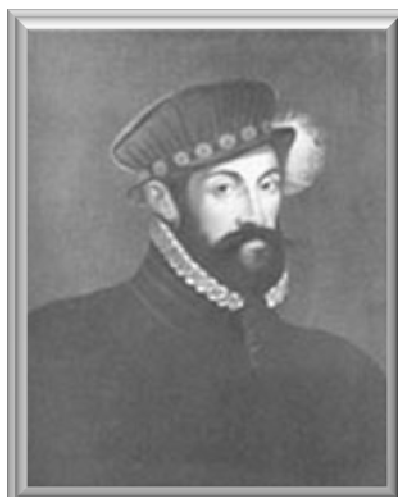
Sousoší sv. Františka Borgiáše (1710)
na Karlově mostě v roce 1991,
K. Neubert a kol., Karlův most, s. 83.

Příloha č. II.

Sousoší sv. Františka Borgiáše
na K. mostě během rekonstrukce
v prosinci 2011, foto autorka.

Příloha č. III.

Juan de Borja, Obraz neznámého mistra vlámské školy ze zámku v Roudnici, B. Chudoba,
Španělé na Bílé hoře, nestr.

Příloha č. IV.

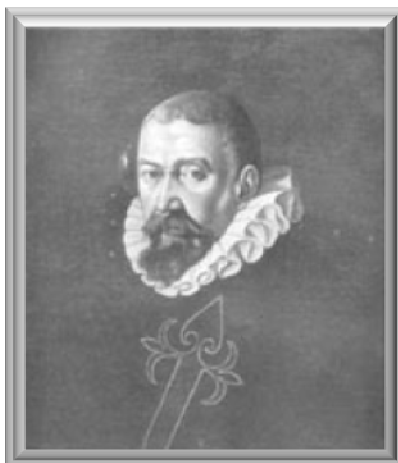
Titulní list Empresas Morales... Juana de Borja, V. Černý, Až do předsíně nebes, s. 13.

Příloha č. V.

Emblém č. 69 (latinský nápis *Libertas perniciosa* znamená „škodlivá svoboda“ – pozn. autorky), J. de Borja, Empresas Morales – edición al cuidado de Rafael García Mahiques, str. 161.

Příloha č. VI.

Guillén de San Clemente, Obraz neznámého mistra vlámské školy ze zámku v Roudnici, (na hrudi znak Svatojakubského řádu – pozn. autorky), B. Chudoba, Španělé na Bílé hoře, nestr.

Příloha č. VII.

Guillén de San Clemente se sv. Kateřinou pod křížem, Obraz neznámého pražského malíře, kolem r. 1600, Česká provincie řádu sv. Augustina, P. Štěpánek, Praha španělská, s. 17.

Příloha č. VIII.

Náhrobek krypty Guilléna de San Clemente v kostele sv. Tomáše v Praze, foto autorka

Příloha č. IX.

Kostel sv. Tomáše v Praze, foto autorka

Příloha č. X.

Ukázka scénáře inscenace Španělě
v Praze (1987) - úvodní strana.

Příloha č. XI.

Strana č. 1.

Příloha č. XII.

Strana č. 43.

Příloha č. XIII.

Strana č. 56.

Příloha č. XIV.

Baltasar de Zúñiga, Obraz neznámého mistra vlámské školy ze zámku v Roudnici,
B. Chudoba, Španělé na Bílé hoře, nestr.

Příloha č. XV.

Íñigo Vélez de Guevara y Tasis, hrabě de Oñate, Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Íñigo Vélez de Guevara [online]. Datum poslední revize 15. 4. 2011 [25. 4. 2011]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%8D%C3%B1igo_V%C3%A9lez_de_Guevara>.